

“Leren op een lege maag gaat niet, zo simpel is het.”

Een kwantitatieve en kwalitatieve studie naar de perceptie van
schoolpersoneel over de toegankelijkheid van schoolmaaltijden.

Colofon

Dit rapport is een realisatie van het Vlaams Instituut Gezond Leven vzw in samenwerking met Universiteit Gent en met steun van het Departement Zorg.

Auteurs: Sofie Van Keymeulen (Vlaams Instituut Gezond Leven), Jolien Plaete (Vlaams Instituut Gezond Leven).

De auteurs houden de verantwoordelijkheid voor de uiteindelijke tekst en conclusies. Met dank aan de leden van de stuurgroep voor hun advies tijdens het project.

Verantwoordelijke uitgever: Vlaams Instituut Gezond Leven vzw, Linda De Boeck, G. Schildknechtstraat 9, 1020 Brussel. ©2024, Vlaams Instituut Gezond Leven vzw, All Rights Reserved.

Graag volgende referentie toevoegen bij gebruik van dit rapport:

Van Keymeulen S., Plaete J., Vlaams Instituut Gezond Leven. "Leren op een lege maag gaat niet. Zo simpel is het." Een kwantitatieve en kwalitatieve studie naar de perceptie van schoolpersoneel over de toegankelijkheid van schoolmaaltijden. I.s.m. Universiteit Gent en Departement Zorg.

Inhoud

Colofon	2
1. Onderzoeksvragen en methodes	6
1.1. Onderzoeksvragen	6
1.2. Methodes	7
Onderzoeksdesign	7
Datacollectie	7
Data-analyse	8
Ethische beschouwingen	8
2. Resultaten	9
2.1. Respondenten	9
2.2. Het reguliere voedingsaanbod op scholen	10
2.2.1. Welk voedingsaanbod bieden scholen aan?.....	10
2.2.2. Welke prijzen hanteren scholen voor de schoolmaaltijden?.....	15
2.2.3. Hoeveel leerlingen maken gebruik van het aanbod?.....	16
2.2.4. Waar lunchen de meeste leerlingen?.....	17
2.2.5. Eigen lunch op school	18
2.3. Hoe werken scholen aan de toegankelijkheid van het voedingsaanbod?.....	20
2.4. Drempels en opportunititeiten voor de organisatie van een voedingsaanbod op school	26
2.5. Ondersteuning	36
3. Conclusies en aanbevelingen	39
3.1. Conclusies.....	39
3.2. Aanbevelingen	40
Bijlage 1: Online vragenlijst	43
Bijlage 2: Interviewleidraad scholen	48

Inleiding

Vlaamse kinderen en jongeren brengen een aanzienlijk deel van hun tijd door op de schoolbanken. We weten dat gezondheid en onderwijs sterk verbonden zijn met elkaar: gezonde kinderen en jongeren halen doorgaans betere resultaten, en omgekeerd¹. Een gezond en milieuverantwoord eetpatroon draagt onder andere bij aan de gezondheid van kinderen en jongeren en is goed voor onze planeet. **Toch kunnen de voedingsgewoonten van Vlaamse scholieren nog altijd beter.** Ze eten nog altijd te weinig groenten en fruit en te veel vetrijke en suikerrijke snacks².

Gezond en milieuverantwoord eetgedrag is geen individuele verantwoordelijkheid van kinderen en jongeren, maar wordt bepaald door allerlei factoren. Ook de [\(fysieke, sociale, culturele, economische en politieke\) omgeving](#) speelt een rol in het bepalen van ons eetgedrag. Ongeveer een derde van wat kinderen en jongeren eten, wordt op school geconsumeerd. Inzetten op een gezond en milieuverantwoord voedingsaanbod op school als onderdeel van een voedingsbeleid is dan ook een belangrijk gegeven in het gezondheidsbeleid van een school. Zeker voor kinderen en jongeren die opgroeien in een maatschappelijk kwetsbare situatie is de maaltijd op school soms de enige toegang tot volwaardige voeding. **Inzetten op een toegankelijk voedingsaanbod en voedingsbeleid op school is dan ook een manier om gelijke kansen in het onderwijs na te streven.**

[De Vlaamse Preventiepeiling 2022](#) die vierjaarlijks wordt afgenomen in het onderwijs in functie van de gezondheidsdoelstelling 'De Vlaming leeft gezonder in 2025', geeft reeds inzichten over het voedingsaanbod en voedingsbeleid op Vlaamse scholen. Verschillende scholen hebben al een voedingsaanbod. Zo blijkt dat 7 op de 10 basisscholen minstens wekelijks een stuk fruit aanbieden. Bij de secundaire scholen zijn dat er 4 op de 10. De helft (50%) van de basisscholen en 47% van de secundaire scholen heeft een aanbod warme schoolmaaltijden. Broodjes worden door 6 op de 10 secundaire scholen voorzien.

Het aantal scholen dat de kwaliteitscriteria voor warme maaltijden (volwaardige groenteportie, plantaardige vleesvervanger, beperken gefrituurde aardappelproducten) behaalt in de Preventiepeiling, stijgt. Maar er blijft ruimte voor verbetering. Veel scholen bieden bijvoorbeeld niet elke dag een volwaardige groenteportie aan. Ook op vlak van plantaardige alternatieven is er nog ruimte voor verbetering.

Om ervoor te zorgen dat iedereen voordeel haalt uit het voedingsaanbod op school, is de toegankelijkheid van het aanbod van preventieve gezondheidsinterventies en -methodieken cruciaal. Verschillende kinderen en jongeren in België leven immers in **voedselonzekerheid**. Dat wil zeggen dat ze niet op elk moment toegang hebben tot voldoende, voedzame en veilige voeding om gezond op de schoolbanken te zitten en actief deel te nemen. Dit reflecteert zich ook in de cijfers: een studie van de Koning Boudewijnstichting³ heeft de materiële deprivatie (geen toegang tot bepaalde goederen die wenselijk of noodzakelijk worden geacht voor een bepaalde levensstandaard) bij kinderen gemeten. De onderzoekers keken naar 17 items die men beschouwt als noodzakelijk voor een kind in Europa. Twee van deze items hadden betrekking op voeding: dagelijks eten van groenten en fruit en elke dag iets van vlees, vis of een vegetarisch alternatief. 12,8 % van de Belgische kinderen tussen 1 en 15 jaar leeft in deprivatie, met grote regionale verschillen (Vlaanderen: 8,5%, Wallonië: 17,3% en Brussel: 21%).

Er zijn op dit moment nog **geen officiële gegevens beschikbaar over de toegankelijkheid van het voedingsaanbod op school** en meer specifiek de **perceptie van scholen** hierrond. Maken de leerlingen gebruik van het aanbod? Is het aanbod betaalbaar? Worden er vanuit de school inspanningen gedaan om het aanbod betaalbaar te maken voor ouders en leerlingen met een maatschappelijk kwetsbare achtergrond?

¹ Parker, L (1989). The relationship between nutrition & learning. A school employee's guide to information and action.

²

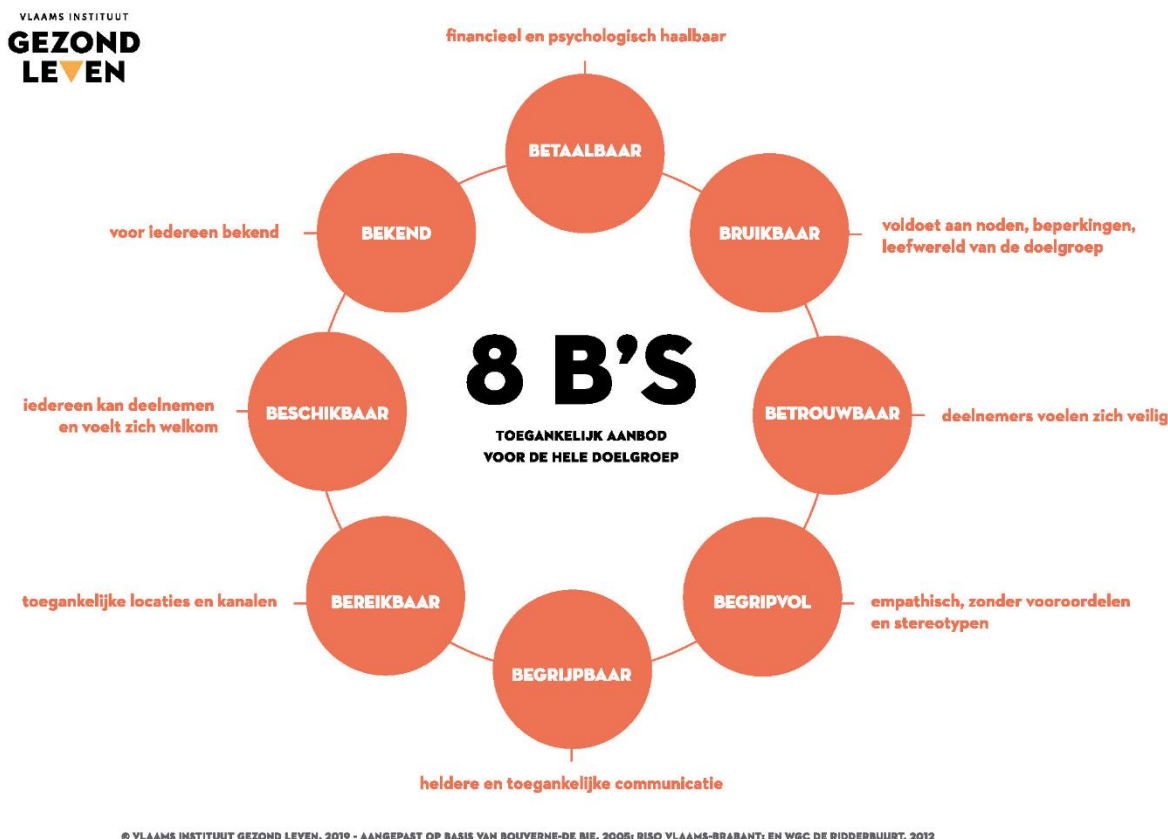
³ ZOOM! Armoede en deprivatie bij kinderen in België | Koning Boudewijnstichting (kbs-frb.be)

Binnen Gezonde School zijn er reeds knelpunten en succesfactoren geïdentificeerd voor de organisatie van een gezondheidsbeleid op school. Door ook de drempels en opportuniteiten in kaart te brengen die scholen ondervinden bij de organisatie van een toegankelijk voedingsaanbod, proberen we voorzichtige hypothesen te genereren over hoe de toegankelijkheid van schoolmaaltijden geoptimaliseerd kan worden. Ten slotte worden er, indien mogelijk, denkpijpen ontwikkeld over mogelijke ondersteuning die scholen nodig achten.

1. Onderzoeksvragen en methodes

Binnen dit onderzoeksdeel ligt de focus op de perceptie van scholen rond de toegankelijkheid van het voedingsaanbod in scholen in Vlaanderen en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Toegankelijkheid wordt in dit onderzoek geïnterpreteerd aan de hand van het [model van de 8 B's](#): 8 factoren die de toegankelijkheid van een aanbod mogelijks kunnen beïnvloeden. Deze 8 B's kunnen voor iedereen een drempel vormen, maar mensen in een maatschappelijk kwetsbare situatie worden er vaker mee geconfronteerd.

Figuur 1: model van de 8 B's

1.1. Onderzoeksvragen

1. Hoe beschrijven scholen het regulier voedingsaanbod op hun school?
 - a. Welk voedingsaanbod is beschikbaar op scholen? (warme maaltijd/soep/tussendoortjes/ontbijt)
 - b. Wat is de prijs van het aanbod?
 - c. Hoeveel procent van de leerlingen maakt gebruik van het aanbod?
 - d. Waar luncht de meerderheid van de leerlingen?
 - e. Hoeveel leerlingen nemen een eigen lunch mee naar school? Zijn er leerlingen die zonder of met een lege brooddoos naar school komen?
2. Wat doen scholen om voeding toegankelijk te maken voor kinderen en jongeren?
 - a. Differentiëren scholen hun prijzen naargelang de sociaaleconomische situatie van ouders?
 - b. Welke extra acties ondernemen scholen om voeding toegankelijk te maken voor maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren?
3. Hoe ervaren de scholen de organisatie van een (toegankelijk) voedingsaanbod op school?
 - a. Wat zijn de **drempels**?

- b. Wat zijn de **opportunities**?
4. Hebben scholen nood aan ondersteuning voor de organisatie van (toegankelijke) schoolmaaltijden?
 - a. Welke ondersteuning kan geboden worden?

1.2. Methodes

Onderzoeksdesign

Dit onderzoek maakt gebruik van een **mixed-method design**. Deze onderzoeksmethode omvat een combinatie van kwantitatieve en kwalitatieve technieken.

Het **kwantitatieve luik** van dit onderzoek gebeurde aan de hand van een online vragenlijst (bijlage1). Door te werken met een online vragenlijst, beoogt dit onderzoek een uitgebreidere groep respondenten te bevragen. Zo wil dit rapport het reguliere voedingsaanbod op scholen en de inspanningen die scholen doen om dit meer toegankelijk te maken, meer kwantitatief kunnen beschrijven. Het is belangrijk om hier te benadrukken dat gebruik gemaakt werd van een “convenience” steekproef. Scholen werden niet gerekruteerd met het oog op een representatieve verdeling van scholen voor Vlaanderen en Brussels Hoofdstedelijk Gewest. De resultaten zijn dus enkel indicatief en moeten ook zo geïnterpreteerd worden.

Kwalitatieve data uit diepte-interviews verrijkten de kwantitatieve data uit de online vragenlijst. Er werd gebruik gemaakt van een fenomenologisch onderzoeksoptzet, met als dataverzamelingstechniek een semigestructureerde interviewleidraad (bijlage 2). De fenomenologische onderzoeksmethode start bij het verhaal van de respondent. Het individu is de eenheid van het onderzoek. Door te werken met één-op-één bevragingen bij scholen (bv. schooldirectie, ...), verwerft dit onderzoek inzicht in complexere zaken, zoals de perceptie van de toegankelijkheid van schoolmaaltijden bij schoolpersoneel en de drempels en opportunities die zij ondervinden.

Datacollectie

De **kwantitatieve** online vragenlijst was gericht naar alle basisscholen en secundaire scholen in Vlaanderen en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Ze werd verder bekendgemaakt via mailing en sociale mediakanalen. Deze bevraging stond online van 18 september 2023 tot 9 november 2023.

Voor het **kwalitatief onderzoek werden** respondenten gerekruteerd via verschillende strategieën, zowel via mailing als het gebruik van de sneeuwbal methode: een niet-willekeurige steekproefmethode waarbij deelnemers worden geworven via bestaande respondenten, die op hun beurt anderen aanbevelen om deel te nemen aan het onderzoek.

Scholen die deelnamen aan het kwantitatief onderzoek, konden aangeven of ze ook wilden meedoen aan het kwalitatieve luik. Bij bevestiging werden zij opnieuw gecontacteerd. De onderzoeker wierf ook verschillende respondenten via contacten uit het netwerk. Mogelijke respondenten werden aangesproken via Logo Brugge-Oostende en Logo Brussel.

De semigestructureerde vragenlijst met (sub)topics die gebruikt werd voor deze gesprekken, werd bijgestuurd op basis van gegevens die de vorige gesprekken opleverden. Het aantal gesprekken is vastgesteld op basis van het moment van datasaturatie. Het oorspronkelijke doel was om 10 scholen (5 basisscholen, 5 secundaire scholen) te bevragen. 11 scholen namen uiteindelijk deel aan het onderzoek.

De interviews verliepen in het Nederlands. De interviews werden afgenomen tussen oktober en november 2023.

Data-analyse

De kwantitatieve data werden verwerkt via CheckMarket en Excel in november 2023. Voor de analyse van de data gestart kon worden, werden 44 'dubbele waarden' verwijderd. Enkel beschrijvende statistiek werd gebruikt om kenmerken van de steekproef weer te geven.

Van de diepte-interviews werd met toestemming van de scholen altijd een audio-opname gemaakt. Eerst werden de opgenomen interviews grotendeels getranscribeerd om een werkbaar, tastbaar analyse-instrument te hebben. Daarna werden ze lijn per lijn overlopen om enkel de relevantie informatie met betrekking tot de onderzoeksvraag over te houden. Manueel werden dan tekstfragmenten gemarkeerd die als voorbeeld konden dienen.

Ethische beschouwingen

Er werd gewerkt met codenummers om anonimiteit te garanderen. De respondenten hadden het recht om deelname aan het onderzoek te weigeren of stop te zetten. Als dank voor hun deelname kregen ze een bon van 50 euro voor de onlineshop Kudzu.

2. Resultaten

2.1. Respondenten

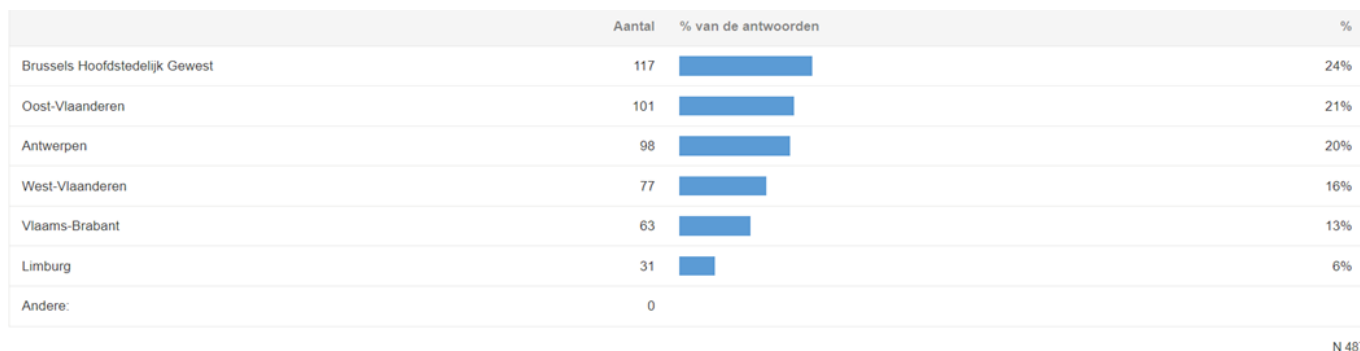
KWANTITATIEF ONDERZOEK

De **online vragenlijst** werd door 487 respondenten ingevuld. De meesten zijn leerkracht (45%) of directeur (41%). 26 respondenten hebben de functie van secretariaatsmedewerker (6%). 23 respondenten zijn zorgcoördinator (5%).

428 van de respondenten (88%) werken in het regulier onderwijs. 59 van hen (12%) staan in het buitengewoon onderwijs. 363 respondenten werken op een school waar basisonderwijs of basisonderwijs/kleuteronderwijs wordt aangeboden (77%). 111 respondenten zijn werkzaam op een school waar (ook) secundair onderwijs wordt voorzien (23%).

Opvallend is het hoog aantal deelnemers uit het Brussels Hoofdstedelijk gewest (24%) en de lage responsgraad in de provincie Limburg (6%). De andere respondenten waren eerder gelijk verdeeld over de verschillende provincies: Oost-Vlaanderen (21%), Antwerpen (20%), West-Vlaanderen (16%) en Vlaams-Brabant (13%).

Grafiek 1: regionale verdeling respondenten online enquête

KWALITATIEF ONDERZOEK

11 respondenten namen deel aan de **diepte-interviews** (tabel 1). Sommigen namen zowel deel aan de kwantitatieve als aan de kwalitatieve bevraging.

Tabel 1: beschrijving respondenten diepte-interviews

Nr.	Functie	Basis of secundair onderwijs?	Buitengewoon of regulier onderwijs?	Provincie	Percentage indicator leerlingen*	Aanbod van schoolmaaltijden op dit moment
1	Leerkracht	Secundair	Buitengewoon onderwijs	Oost-Vlaanderen	Geen cijfers	Winkeltje met bakkerijproducten
2	Directie	Secundair	Regulier onderwijs	West-Vlaanderen	71%	Broodjes, fruit
3	Leerkracht	Secundair	Regulier onderwijs	West-Vlaanderen	59%	Ontbijt Broodjes

						Warme maaltijd Fruit Koeken
4	Beleids- coördinator	Secundair	Buitengewoon onderwijs	West- Vlaanderen	Geen cijfers	Soep Warme maaltijd Fruit Open aanbod van tussendoortjes
5	Leerkracht	Secundair	Regulier onderwijs	Limburg	48%	Broodjes
6	2 leerkrachten	Basis	Regulier onderwijs	Oost- Vlaanderen	67%	Warme maaltijd
7	Directie + logistiek personeel	Basis	Regulier onderwijs	Oost- Vlaanderen	51%	Fruit Warme maaltijd Soep
8	Zorg- ondersteuners	Basis	Buitengewoon onderwijs	Oost- Vlaanderen	Geen cijfers	Ontbijt Fruit Warme maaltijd Soep
9	Directie	Basis	Regulier onderwijs	Brussels Hoofdstedelij k Gewest	100%	Fruit
10	Leerkracht	Basis	Regulier	Limburg	40%	Fruit, melk
11	Leerkracht	Basis	Buitengewoon	Limburg	Geen cijfers	Soep, fruit

*Bij een indicatorleerling is minstens één indicator van toepassing: 1) het gezin heeft een schooltoelage ontvangen in het vorig schooljaar; en/of 2) de moeder heeft geen diploma secundair onderwijs of getuigschrift van het zesde middelbaar. Deze cijfers zijn niet beschikbaar voor het buitengewoon onderwijs.

2.2. Het reguliere voedingsaanbod op scholen

In de **online enquête** lag de focus op het bevragen van beschikbaarheid, betaalbaarheid en bruikbaarheid van het voedingsaanbod op school vanuit de perceptie van de school.

2.2.1. Welk voedingsaanbod bieden scholen aan?

Om de **beschikbaarheid** van schoolmaaltijden te analyseren, brengt dit onderzoek het voedingsaanbod op de verschillende scholen in kaart. Scholen beantwoordden de vraag welk voedingsaanbod er was (warme maaltijd, soep, tussendoortjes, brood, ontbijt, ...). Ook probeert dit onderzoek een beeld te krijgen van de regelmaat waarop het voedingsaanbod beschikbaar is.

TIJDENS DE MIDDAG

236 respondenten (51%) gaven aan dat de leerlingen de mogelijkheid hadden om een **warme maaltijd** te nemen. Bij 263 respondenten (57%) was er **soep**. En bij 66 respondenten (14%) konden de leerlingen een **broodje** nemen. Enkele zaken die 's middags minder frequent werden aangeboden, zijn fruit (12%) en een aanvulling op de brooddoos, zoals een saladebuffet (3%).

In de categorie 'andere' gaven 4 respondenten aan dat het voedingsaanbod 's middags niet elke dag beschikbaar was, maar enkel op een bepaald tijdstip in de week. Bij 150 respondenten (32%) was er 's middags helemaal **geen voedingsaanbod**.

Grafiek 2: overzicht voedingsaanbod middag alle scholen

	Aantal	% van de antwoorden	%
Soep	263		57%
Warme maaltijd	236		51%
Onze school biedt geen eten aan tijdens de middag.	150		32%
Belegde broodjes	66		14%
Fruit	56		12%
Boterhammen	37		8%
Andere:	34		7%
Aanvulling op de brooddoos (bv. een saladebuffet)	15		3%
Ik weet het niet.	2		0%

N 464

In de **vergelijking tussen basisonderwijs en secundair onderwijs** vallen de verschillen in het voedingsaanbod op. Een duidelijk **verschil** is dat veel meer secundaire scholen (51%) **belegde broodjes** aanbieden dan basisscholen (3%). 195 respondenten uit het basisonderwijs (54%) geven aan een aanbod **warme maaltijden** te voorzien, wat meer is dan in het secundair onderwijs (44%).

Basisonderwijs:

Grafiek 3: overzicht voedingsaanbod middag basisonderwijs

	Aantal	% van de antwoorden	%
Soep	208		57%
Warme maaltijd	195		54%
Onze school biedt geen eten aan tijdens de middag.	122		34%
Fruit	31		9%
Boterhammen	29		8%
Andere:	26		7%
Belegde broodjes	10		3%
Aanvulling op de brooddoos (bv. een saladebuffet)	5		1%
Ik weet het niet.	1		0%

N 363

Secundair onderwijs:

Grafiek 4: overzicht voedingsaanbod middag secundair onderwijs

	Aantal	% van de antwoorden	%
Soep	62		56%
Belegde broodjes	57		51%
Warme maaltijd	49		44%
Onze school biedt geen eten aan tijdens de middag.	30		27%
Fruit	27		24%
Aanvulling op de brooddoos (bv. een saladebuffet)	10		9%
Boterhammen	9		8%
Andere:	8		7%
Ik weet het niet.	1		1%

N 111

VOEDINGSAANBOD OP ANDERE MOMENTEN VAN DE DAG

Daarnaast gaven respondenten ook informatie over het voedingsaanbod dat beschikbaar was doorheen de dag, met uitzondering van 's middags. Bij 106 respondenten (28%) was er geen voedingsaanbod op school. Bij 82 respondenten (22%) was dat er enkel tijdens de middag. 116 respondenten (31%) gaven aan wel een **tussendoortje in de voormiddag** te voorzien, bij 38 (10%) gebeurde dat in de **namiddag**. Slechts enkele scholen zorgden voor een ontbijt (2%) of een voedingsaanbod in de voor- en/of naschoolse opvang (3%).

Grafiek 5: voedingsaanbod niet-middag alle scholen

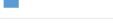

	Aantal	% van de antwoorden	%
Ja, als tussendoortje in de voormiddag.	116		31%
Nee, wij bieden geen voedingsaanbod aan.	106		28%
Nee, wij bieden enkel een voedingsaanbod aan tijdens de middag.	82		22%
Andere:	73		19%
Ja, als tussendoortje in de namiddag.	38		10%
Ja, tijdens de voor- en/of na-schoolse opvang.	13		3%
Ja, als ontbijt.	7		2%
Ik weet het niet.	3		1%

N 380

Het basisonderwijs en het secundair onderwijs presenteren op ongeveer dezelfde momenten een voedingsaanbod.

Basisonderwijs:

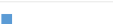

Grafiek 6: voedingsaanbod niet-middag basisonderwijs

	Aantal	% van de antwoorden	%
Ja, als tussendoortje in de voormiddag.	91		31%
Nee, wij bieden geen voedingsaanbod aan.	83		28%
Nee, wij bieden enkel een voedingsaanbod aan tijdens de middag.	62		21%
Andere:	56		19%
Ja, als tussendoortje in de namiddag.	29		10%
Ja, tijdens de voor- en/of na-schoolse opvang.	13		4%
Ja, als ontbijt.	6		2%
Ik weet het niet.	3		1%

N 296

Secundair onderwijs:

Grafiek 7: voedingsaanbod niet-middag secundair onderwijs

	Aantal	% van de antwoorden	%
Ja, als tussendoortje in de voormiddag.	25		27%
Nee, wij bieden geen voedingsaanbod aan.	25		27%
Nee, wij bieden enkel een voedingsaanbod aan tijdens de middag.	21		23%
Andere:	19		21%
Ja, als tussendoortje in de namiddag.	9		10%
Ja, als ontbijt.	3		3%
Ja, tijdens de voor- en/of na-schoolse opvang.	1		1%
Ik weet het niet.	0		

N 91

De scholen die een **tussendoortje** voorzagen, kozen voornamelijk voor **fruit** (116 respondenten of 87%). Bij 34 respondenten (25%) waren er koeken als tussendoortje.

Grafiek 8: aanbod tussendoortjes alle scholen

	Aantal	% van de antwoorden	%
Fruit	116		87%
Koeken	34		25%
Andere:	23		17%
Soep	15		11%
Ik weet het niet.	2		1%

N 134

In de **vergelijking tussen basisonderwijs en secundair onderwijs** valt bij de tussendoortjes op dat **meer secundaire scholen (52%) koeken** aanbieden dan lagere scholen (18%). Fruit is dan weer minder aanwezig in secundaire scholen (72%) dan in het basisonderwijs (90%).

Basisonderwijs:

Grafiek 9: aanbod tussendoortjes basisonderwijs

	Aantal	% van de antwoorden	%
Fruit	95		90%
Koeken	19		18%
Andere:	19		18%
Soep	7		7%
Ik weet het niet.	2		2%

N 106

Secundair onderwijs:

Grafiek 10: aanbod tussendoortjes secundair onderwijs

	Aantal	% van de antwoorden	%
Fruit	21		72%
Koeken	15		52%
Soep	8		28%
Andere:	4		14%
Ik weet het niet.	1		3%

N 29

HOE VAAK BIEDEN SCHOLEN EEN TUSSENDOORTJE AAN?

De meerderheid van de respondenten gaf aan op één of meerdere dagen per week een tussendoortje aan te bieden (64%). 40 respondenten zeggen dat er dagelijks een aanbod tussendoortjes is (30%).

Grafiek 11: frequentie tussendoortjes alle scholen

	Aantal	% van de antwoorden	%
Elke dag.	40		30%
Meerdere dagen per week.	23		17%
Eén dag per week.	63		47%
Minder dan één dag per week.	6		4%
Ik weet het niet.	2		1%

N 134

In de **vergelijking tussen basisonderwijs en secundair onderwijs** valt op dat meer secundaire scholen (69%) **meerdere keren per week** tussendoortjes aanbieden in vergelijking met basisscholen (50%). Basisscholen kiezen er vaker voor om het tussendoortje **één keer in de week** aan te bieden (55%) dan secundaire scholen (17%).

Basisonderwijs:

Grafiek 12: frequentie tussendoortjes basisonderwijs

	Aantal	% van de antwoorden	%
Elke dag.	29		27%
Meerdere dagen per week.	14		13%
Eén dag per week.	58		55%
Minder dan één dag per week.	3		3%
Ik weet het niet.	2		2%

N 106

Secundair onderwijs:

Grafiek 13: frequentie tussendoortjes secundair onderwijs

	Aantal	% van de antwoorden	%
Elke dag.	11		38%
Meerdere dagen per week.	9		31%
Eén dag per week.	5		17%
Minder dan één dag per week.	3		10%
Ik weet het niet.	1		3%

N 29

2.2.2. Welke prijzen hanteren scholen voor de schoolmaaltijden?

Om de **betaalbaarheid** van schoolmaaltijden te analyseren, brengt dit onderzoek de prijzen van het voedingsaanbod op scholen in kaart. Deze zijn zeer uiteenlopend en **verschillen** ook naargelang de **graad** en het **type onderwijs**. Mogelijks kan het prijsverschil deels beïnvloed zijn door aspecten die de scholen wel of niet meetellen in de prijs van een schoolmaaltijd. Zo gaven sommige scholen in de online bevraging aan een prijs voor toezicht (reftergeld) te rekenen.

In het **regulier basisonderwijs** rekenen scholen gemiddeld gezien €4,14 aan voor een warme maaltijd, €0,69 voor soep en €3,79 voor broodjes.

In het **regulier secundair onderwijs** rekenen scholen gemiddeld gezien €5,48 aan voor een warme maaltijd, €1,15 voor soep en €3,59 voor broodjes.

Opvallend is dat de prijzen gemiddeld lager zijn in het buitengewoon onderwijs. In het **buitengewoon lager onderwijs** rekenen scholen €3,84 voor een warme maaltijd en €0,61 voor soep.

In het **buitengewoon secundair onderwijs** vragen scholen gemiddeld €4,29 voor een warme maaltijd, €0,57 voor soep en €3,23 voor een broodje.

Tabel 2: gemiddelde prijzen van een warme maaltijd

	Regulier	Buitengewoon
Basis	€4,14	€3,84
Secundair	€5,48	€4,29

Tabel 3: gemiddelde prijzen van een portie soep

	Regulier	Buitengewoon
Basis	€0,69	€0,61
Secundair	€1,15	€0,57

Tabel 4: gemiddelde prijzen van een belegd broodje

	Regulier	Buitengewoon
Basis	€3,79	/*
Secundair	€3,59	€3,23

*geen cijfers beschikbaar

2.2.3. Hoeveel leerlingen maken gebruik van het aanbod?

Dit onderzoek tracht ook een beeld te schetsen van het aantal leerlingen dat gebruik maakt van het voedingsaanbod op school, om zo een zicht te hebben op de bruikbaarheid van het aanbod. Aan scholen die warme maaltijden, soep of belegde broodjes voorzien, werd gevraagd of ze konden inschatten hoeveel leerlingen gebruik maken van dat voedingsaanbod. De inschatting verschilt naargelang de **graad** en het **type onderwijs**.

Bij de scholen in het **regulier onderwijs** valt op dat in het **basisonderwijs** respondenten inschatten dat er gemiddeld gezien per school **meer leerlingen gebruik maken van het aanbod** warme maaltijden en soep dan in vergelijking met het **secundair onderwijs**. In het buitengewoon onderwijs is dit verschil niet of minder aanwezig.

In het **buitengewoon onderwijs** schatten respondenten in dat er gemiddeld gezien per school **meer leerlingen gebruik maken van het aanbod** warme maaltijden en soep dan in vergelijking met het regulier onderwijs.

Tabel 5: inschatting van het percentage leerlingen dat gebruik maakt van het aanbod warme maaltijden

	Regulier	Buitengewoon
Basis	35%	42%
Secundair	16%	36%

Tabel 6: inschatting van het percentage leerlingen dat gebruik maakt van het aanbod soep

	Regulier	Buitengewoon
Basis	31%	43%
Secundair	11%	49%

Tabel 7: inschatting van het percentage leerlingen dat gebruik maakt van het aanbod belegde broodjes

	Regulier	Buitengewoon
Basis	5%	/*
Secundair	11%	10%

*geen cijfers beschikbaar

2.2.4. Waar lunchen de meeste leerlingen?

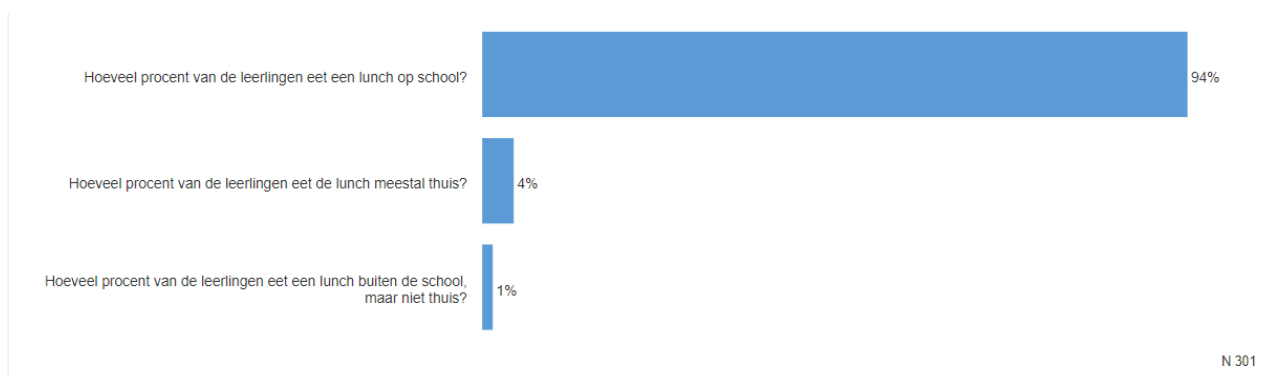
Ook waar de leerlingen eten, geeft mogelijk inzicht in de **bruikbaarheid** van het voedingsaanbod op school.

Bij een **vergelijking tussen het basisonderwijs en het secundair onderwijs** valt op dat respondenten uit het secundair onderwijs een hogere inschatting maken van het aantal leerlingen dat buiten de school eet dan de respondenten in het basisonderwijs.

Basisonderwijs:

Respondenten schatten in dat **94%** van de leerlingen in het basisonderwijs 's middags **op school** eet. Ongeveer 5% van de leerlingen luncht volgens de respondenten thuis of elders.

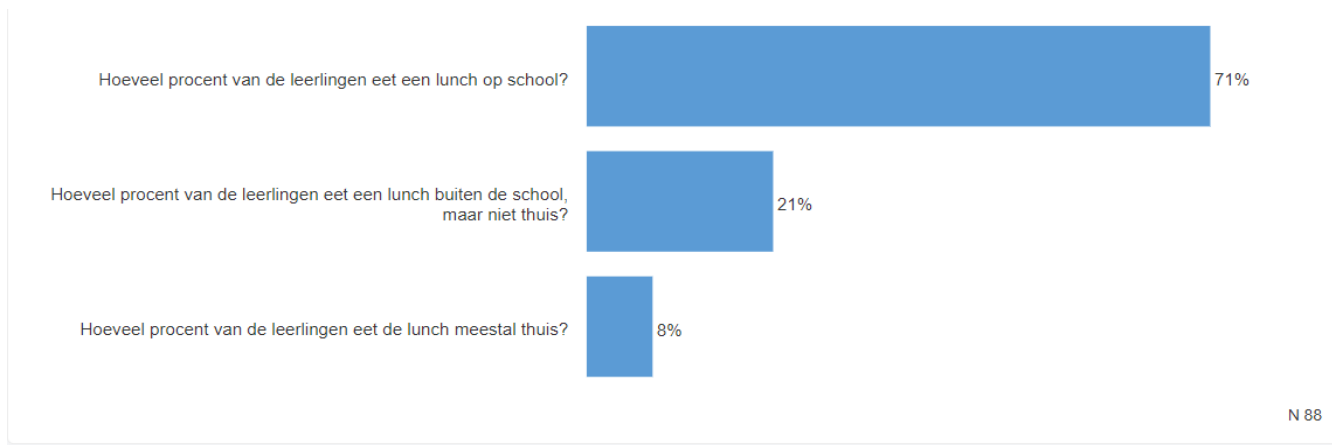
Grafiek 14: inschatting locatie van de lunch basisonderwijs

Secundair onderwijs:

Respondenten schatten in dat **71%** van de leerlingen uit het secundair onderwijs 's middags **op school** eet. **21%** van de leerlingen luncht volgens de respondenten in de **schoolomgeving**, maar niet thuis. 8% luncht thuis. Respondenten geven aan dat leerlingen die in de nabijheid van de school eten, voornamelijk in de buurt van de school blijven (pleintje, park, ...) of in een nabijgelegen horecazaak.

Grafiek 15: inschatting locatie van de lunch secundair onderwijs

Grafiek 16: inschatting locatie lunch leerlingen die niet thuis of op school eten secundair onderwijs

	Aantal	% van de antwoorden	%
De leerlingen eten in de omgeving van de school (bv. park, een pleintje,...).	62		66%
De leerlingen eten in een nabijgelegen horecazaak.	29		31%
De leerlingen gaan bij familie eten (bv. bij oma en opa, tante,...).	22		23%
Niet van toepassing (bv. alle leerlingen eten op school of thuis).	15		16%
Op een andere plaats (vul in):	8		9%
Ik weet het niet.	1		1%

N 94

2.2.5. Eigen lunch op school

In de online enquête werd gevraagd hoeveel procent van de leerlingen een eigen lunch meebrengt naar school.

Bij de respondenten uit het regulier onderwijs ziet men dat de inschatting van het aantal leerlingen met een eigen lunch zeer verschillend is naargelang de onderwijsgraad: gemiddeld gezien komen er meer leerlingen met een eigen maaltijd naar school in het basisonderwijs (77%) dan in het secundair onderwijs (49%). In het buitengewoon onderwijs is dit verschil er niet.

Tabel 8: inschatting van het percentage leerlingen met eigen lunch op school

	Basis	Secundair
Regulier	77%	49%
Buitengewoon	72%	73%

Respondenten gaven ook een inschatting van hoeveel van deze leerlingen geregeld **zonder of met een lege brooddoos naar school** komen. Ook hier verschilt deze inschatting naargelang de **graad en type onderwijs** (tabel 9).

In het secundair onderwijs wordt het aantal leerlingen dat geregeld zonder of met een lege brooddoos naar school komt hoger ingeschat dan in het basisonderwijs.

Ook bij de respondenten uit het buitengewoon onderwijs zien we een hogere inschatting van het aantal leerlingen dat geregeld zonder of met lege brooddoos naar school komt.

Tabel 9: inschatting van het percentage leerlingen dat op school luncht en geregeld geen of een lege brooddoos bijheeft

	Basis	Secundair
Regulier	3,14%	10,48%
Buitengewoon	10,20%	15,45%

In de **diepte-interviews** gaf de meerderheid van de respondenten aan dat er leerlingen zijn die geregeld zonder of met een lege brooddoos naar school komen.

Lege brooddoos? Er zijn er toch een aantal waarbij we zeggen: **“Oei, weer boterhammetjes vergeten!”** (7, basisonderwijs)

We merken dus dat kinderen op school komen **zonder ontbijt**, zich niet kunnen concentreren, moe zijn. En 's middags merkten we al een paar jaar dat er kinderen **zonder brooddoos** naar school komen. (8, basisonderwijs)

Vooraf de **ongelijke inhoud** van de brooddozen valt op.

De ene doos is de andere niet. Sommige zijn perfect in orde met groenten en fruit en alles erop en eraan. Dan doet het pijn in het hart als je een droog boterhammeke ziet liggen. Er is toch wel een duidelijk verschil. (10, basisonderwijs)

Je ziet duidelijk **het verschil tussen de brooddozen**: je hebt heel zorgzame ouders die brood in figuurtjes snijden met groente daarbij en nog wat kerstomaatjes. Vaak nog een chocolaatje als dessert. Dat is bijna een menu. Maar dan heb je ook anderen die het laatste oude sneetje brood bijhebben met beleg ernaast. Dan is het van: flans het maar zelf samen. (6, basisonderwijs)

In de **online enquête** gaven 5 respondenten aan dat er geen lege brooddozen waren op school, maar wel: niet goed gevuld, beschimmeld of met een ongezonde inhoud. Ook in de **diepte-interviews** stelde een groot deel van de respondenten dat ze zich vaak zorgen maakten over de **ongezonde inhoud van brooddozen**. Ook zij maakten de inschatting dat niet goed gevulde of ongezonde brooddozen vaker voorkomen dan lege.

We zien vooral dat veel kinderen geen gezonde schoolmaaltijd bijhebben. **Soms ook gewoon koeken, hë. Een donut. Of een droge koek, croissants, een pak chips, ...** (7, basisonderwijs)

We hebben ook Turkse kinderen: dat is veel gefrituurd en Turkse specialiteiten. Die zijn zeker lekker, maar vaak wel ongezond. (6, basisonderwijs)

Volgens een leerkracht hebben leerlingen ook vaak **geen tussendoortjes** bij. Wel gaf ze aan dat ze hier met hun schoolbeleid misschien een invloed op hadden. Door enkel fruit toe te staan als tussendoortje zijn er mogelijk ouders die dit niet kunnen betalen.

Wij hebben een fruitbak in de klas. Als ze 's ochtends hun boekentas leegmaken, moeten ze hun stuk fruit - meestal is dat gesneden in een doosje - daarin leggen. In het begin let je er niet op wie wat in de fruitbak of brooddoosbak legt. Dit jaar probeer ik dat wel te doen, want niet iedereen heeft iets mee. **Een koek is, hoe je het draait of keert, veel goedkoper dan een stuk fruit. Maar het mag niet op school.** Wat ik ook snap. (6, basisonderwijs)

2.3. Hoe werken scholen aan de toegankelijkheid van het voedingsaanbod?

Aan de scholen werd in de **online enquête** gevraagd welke acties ze ondernamen om voeding toegankelijk te maken voor alle leerlingen, en in het bijzonder leerlingen in een maatschappelijk kwetsbare situatie.

De meerderheid van de scholen ondernam al actie (89% basisonderwijs, 72% secundair onderwijs). Volgende strategieën werden vermeld:

- betaalbaarheid verhogen (kortingsystemen, solidariteitsfonds, gratis maaltijd voor leerlingen in een maatschappelijk kwetsbare situatie, ...);
- begrip (betaalregeling op maat van de ouders);
- proactieve communicatie (gesprek met ouders aangaan);
- signaalfunctie (doorverwijzing/samenwerking met CLB, OCMW, ...);
- open en gratis voedingsaanbod voor alle leerlingen;
- inzetten op solidariteit tussen de leerlingen.

Het aantal scholen dat aangaf **nog geen actie** te ondernemen om voeding toegankelijk te maken, was eerder laag. In het basisonderwijs was dit 8%, in het secundair onderwijs 18%.

BETAALBAARHEID VERHOGEN DOOR KORTINGSTARIEF

157 respondenten (51%) gaven aan dat er **geen kortingstarief** mogelijk is voor het voedingsaanbod op school. Bij 49 respondenten (16%) was dat wel mogelijk voor de warme maaltijd en bij 41 (13%) voor de soep.

Bij de scholen die een kortingstarief aanboden, maakte gemiddeld 10% van de leerlingen er gebruik van.

Grafiek 17: mogelijkheid kortingstarief voedingsaanbod op school alle scholen

	Aantal	% van de antwoorden	%
Nee, er is geen kortingstarief.	157		51%
Ja, andere:	64		21%
Ja, voor de warme maaltijd.	49		16%
Ja, voor de soep.	41		13%
Ik weet het niet.	29		9%
Ja, voor boterhammen of belegde broodjes.	7		2%

N 307

Bij de vergelijking tussen het basisonderwijs en het secundair onderwijs valt op dat er in het basisonderwijs meer scholen zijn die een kortingstarief hanteren voor het voedingsaanbod dan in het secundair onderwijs.

Basisonderwijs:

Grafiek 18: mogelijkheid kortingstarief voedingsaanbod op school basisonderwijs

	Aantal	% van de antwoorden	%
Nee, er is geen kortingstarief.	90		47%
Ja, andere:	38		20%
Ja, voor de warme maaltijd.	37		19%
Ja, voor de soep.	28		15%
Ik weet het niet.	21		11%
Ja, voor boterhammen of belegde broodjes.	3		2%

N 193

Secundair onderwijs:

Grafiek 19: mogelijkheid kortingstarief voedingsaanbod op school secundair onderwijs

	Aantal	% van de antwoorden	%
Nee, er is geen kortingstarief.	48		62%
Ja, andere:	19		24%
Ja, voor de soep.	9		12%
Ja, voor de warme maaltijd.	6		8%
Ik weet het niet.	6		8%
Ja, voor boterhammen of belegde broodjes.	3		4%

N 78

Uit de resultaten van de **online enquête** bleek dat veel scholen een ‘ander kortingstarief’ hanteren. Verschillende respondenten gaven aan dat er wel degelijk een kortingstarief is, maar dat dit niet aan alle leerlingen wordt aangeboden. De toekenning was afhankelijk van de persoonlijke situatie van de ouders of op vraag van de ouders. Ook de organisatie van het kortingstarief was afhankelijk van de persoonlijke situatie van de ouders.

17 scholen boden dit kortingstarief aan in samenwerking met een lokaal bestuur of OCMW. Zo betaalde het OCMW bijvoorbeeld (gedeeltelijk) de rekening van de warme maaltijden van gezinnen die al cliënt zijn bij het OCMW. Het detecteren van welke leerlingen hulp nodig hebben, gebeurt dan ook in samenwerking met het OCMW. Respondenten vermeldden ook verschillende manieren om leerlingen in een maatschappelijk kwetsbare situatie te detecteren: via samenwerking met vzw's, via attest verhoogde tegemoetkoming mutualiteit en via bewijs schooltoelage kinderbijslagfonds. In de online enquête werd ook beschreven hoe dit kortingstarief werd gefinancierd. Deze financiën kwamen voornamelijk van het OCMW, het solidariteitsfonds van de school, vzw's en de cateraar.

Ook in de **diepte-interviews** gaven enkele respondenten aan dat ze het kortingstarief voor leerlingen organiseerden in samenwerking met het OCMW. Zo meldde één school dat het OCMW tweewekelijks een zitdag op de school hield. Op deze zitdag voerden ze inkomstenonderzoeken uit bij ouders om te bepalen of zij recht hadden op een terugbetaling van de kosten voor warme maaltijden.

*Ja, dat is voor de mensen die samenwerken met het OCMW of die bijvoorbeeld een leefloon krijgen. Zij hebben dan een sociaal tarief en krijgen **korting op alles**. De schoolrekening wordt dan anders berekend omwille van problemen die er zijn. Dat ondersteunen we wel. (10, basisonderwijs)*

*Wat betreft de **tussenkost voor een schoolmaaltijd**, moeten ouders **meewerken aan een onderzoek** van het OCMW, waarbij zij inkomsten en uitgaven bekijken. Op basis daarvan kunnen ze al dan niet een tussenkost krijgen. Als er recht is op tegemoetkoming, dan betaalt het OCMW de warme schoolmaaltijd en het middagtoezicht van de dag waarop de schoolmaaltijd wordt genuttigd. (8, basisonderwijs)*

Een zorgondersteuner gaf aan weinig autonomie te hebben in het toekennen van het kortingstarief voor warme maaltijden. Het OCMW had het beslissingsrecht.

Het is niet zo dat we kunnen garanderen dat een kind tegemoetkoming krijgt voor de maaltijden. Want eigenlijk weten we het niet. Het hangt af van de mogelijke wijzigingen in de gezinssituatie. Ik stel vast dat de tegemoetkoming soms stopt en ze niet meer in aanmerking komen. Uiteraard brengt het OCMW die boodschap aan de ouders. Maar dat is toch geen leuke boodschap voor het kind of de school. Want dit wordt ondanks alles ook gelinkt aan de school, hè. Wat ik al heb zien gebeuren is dat gezinnen die een sociale woning toegewezen krijgen, niet meer in de schuif vallen van een tegemoetkoming voor de warme schoolmaaltijd. Zij gaan van een huur van €700 in de maand naar €350 en verliezen dan hun recht. Ze ruilen het ene voordeel in voor een ander. (8, basisonderwijs)

Naast kortingstarieven hanteren scholen nog andere strategieën om voedselonzekerheid op school aan te vechten. In de figuur hieronder staat een overzicht van dergelijke acties. De acties die scholen het meest toepasten, worden vervolgens toegelicht.

Basisonderwijs:

Grafiek 20: strategieën om toegankelijkheid schoolmaaltijden te verhogen basisonderwijs

	Aantal	% van de antwoorden	%
Wanneer ouders de schoolfactuur niet kunnen betalen, mogen ze dit in delen afbetalen.	203		70%
We spreken ouders aan die regelmatig het lunchpakket niet of vergeten meegeven en zoeken samen met hen naar een oplossing.	181		63%
Kinderen/jongeren uit een kwetsbare thuissituatie die geen lunch bijhebben, krijgen gratis boterhammen van de school.	119		41%
We sporen kinderen die een boterham of lunch te veel mee hebben aan om te delen met kinderen die te weinig meehebben.	116		40%
Er is een samenwerking/doorverwijzing met externe diensten en/of hulpverlening (CLB, Huis van het Kind, sociaal huis, diensten thuisbegeleiding...)	113		39%
Kinderen/jongeren uit een kwetsbare thuissituatie die geen lunch bijhebben, krijgen gratis soep van de school.	87		30%
Er is een solidariteitsfonds voor ouders die de schoolfactuur niet kunnen betalen.	66		23%
Kinderen/jongeren uit een kwetsbare thuissituatie die geen lunch bijhebben, krijgen gratis warme maaltijd van de school.	61		21%
Er is een gratis aanbod aanwezig voor alle kinderen en jongeren (bijvoorbeeld fruit).	57		20%
Andere:	25		9%
Onze school onderneemt nog geen acties om voeding toegankelijk te maken voor maatschappelijke kwetsbare kinderen en jongeren.	23		8%
Ik weet het niet.	10		3%

N 289

Secundair onderwijs:

Grafiek 21: strategieën om toegankelijkheid schoolmaaltijden te verhogen secundair onderwijs

	Aantal	% van de antwoorden	%
Wanneer ouders de schoolfactuur niet kunnen betalen, mogen ze dit in delen afbetalen.	54		60%
Er is een solidariteitsfonds voor ouders die de schoolfactuur niet kunnen betalen.	30		33%
Kinderen/jongeren uit een kwetsbare thuissituatie die geen lunch bijhebben, krijgen gratis soep van de school.	27		30%
We spreken ouders aan die regelmatig het lunchpakket niet of vergeten meegeven en zoeken samen met hen naar een oplossing.	27		30%
Kinderen/jongeren uit een kwetsbare thuissituatie die geen lunch bijhebben, krijgen gratis boterhammen van de school.	25		28%
Er is een samenwerking/doorverwijzing met externe diensten en/of hulpverlening (CLB, Huis van het Kind, sociaal huis, diensten thuisbegeleiding,...)	25		28%
Onze school onderneemt nog geen acties om voeding toegankelijk te maken voor maatschappelijke kwetsbare kinderen en jongeren.	16		18%
Andere:	12		13%
Er is een gratis aanbod aanwezig voor alle kinderen en jongeren (bijvoorbeeld fruit).	10		11%
We sporen kinderen die een boterham of lunch te veel mee hebben aan om te delen met kinderen die te weinig meehebben.	9		10%
Ik weet het niet.	9		10%
Kinderen/jongeren uit een kwetsbare thuissituatie die geen lunch bijhebben, krijgen gratis warme maaltijd van de school.	7		8%

N 90

FLEXIBELE BETALING SCHOOLREKENING

De meerderheid van de respondenten (70% basisonderwijs, 60% secundair onderwijs) gaf in de **online enquête** aan dat ouders de mogelijkheid hebben om de **schoolrekening in delen** te betalen.

Ook in de **diepte-interviews** stelden enkele respondenten dat de school flexibel reageerde wanneer de schoolrekening niet betaald kon worden.

*Wij hebben er die de factuur niet kunnen betalen. Dan gebeurt dat met een **afbetalingsplan**. Wij sturen geen deurwaarder. Ik nodig hen dan uit en we spreken af dat ze al een stukje betalen. Wij schenken er veel aandacht aan. (7, basisonderwijs)*

Een school gaf aan niet enkel flexibel om te gaan met het betalen van de schoolrekeningen, maar ook met de **mogelijkheid** om de maaltijden stop te zetten.

*Wij geven ook de ruimte om **op eender welk moment te stoppen**. Ze moeten dus geen volledig semester nemen en moeten ook niet wachten tot een vakantieperiode om te kunnen stoppen. (8, basisonderwijs)*

PROACTIEVE COMMUNICATIE

Proactief het gesprek aangaan met ouders van kinderen die zonder of met een ongezonde brooddoos naar school komen, wordt **in de online enquête** opvallend **meer gerapporteerd in het basisonderwijs** (63%) dan in het secundair onderwijs (30%).

Eén directeur gaf **in het diepte-interview** aan dat **ouderbetrokkenheid** bij hen op school heel belangrijk is. Toch meldde ze ook dat leerkrachten soms **handelingsverlegenheid** ervaren.

***Ouderbetrokkenheid** is hier wel heel belangrijk. Bij alles. Ook bij de schoolmaaltijden. Wij gaan geen gesprekken uit de weg. **Sommige leerkrachten hebben wel wat gêne** en weten niet goed hoe ze zoiets moeten aanbrengen. Maar we gaan het wel altijd zeggen. Ook al is de **taal soms een drempel**: ouders die Arabisch spreken, bijvoorbeeld. We hebben leerkrachten die Arabisch spreken en we hebben een goeie app gevonden. Waardoor we ons toch verstaanbaar kunnen maken en omgekeerd. We proberen zo*

laagdrempelig mogelijk te zijn voor elke ouder zodat ze durven praten. Want ga maar eens zeggen op de school van uw kind dat je eigenlijk geen geld voor eten hebt... Voor je iets durft zeggen, moet je je goed voelen, hè. Daar zetten we dus als eerste op in. En dan volgt de rest automatisch. We hebben dus ook een heel goed contact met de ouders. (9, basisonderwijs)

GRATIS VOEDINGSAANBOD OP SCHOOL VOOR LEERLINGEN ZONDER MAALTIJD OF TUSSENDOORTJES

Ook het **secundair onderwijs** zette in op een alternatief aanbod voor leerlingen zonder middagmaal, maar minder dan in het basisonderwijs: **28%** van de scholen bood boterhammen aan, **30%** soep en **8%** een warme maaltijd.

Uit de **diepte-interviews** bleek dat leerkrachten of directie vaak zelf een klein voedingsaanbod voorzien voor de leerlingen die niets bijhebben. Zo zorgt de klasleerkracht bijvoorbeeld dat er voor hen tussendoortjes zijn. Scholen vullen dit gratis voedingsaanbod verschillend in: zo gaf één school aan niet enkel gratis soep te voorzien, maar ook ontbijt.

*Voor kinderen die niet ontbeten hebben, is er een rijstkoek. Omdat we toch wel merken dat er zo heel wat leerlingen zijn. Ze zijn eigenlijk al lang wakker en hebben honger als ze op school komen. Dat is iets dat de school aanbiedt en dat niet aangerekend wordt. Kinderen zonder lunchpakket krijgen van de school ook boterhammen met beleg. Het beleg wordt aangekocht met de subsidie van **Brooddoosnodig**. Het brood wordt gesponsord door de bakker in de buurt van de school. (8, basisonderwijs)*

In de frigo ligt hier altijd brood, kaas, hesp, ... omdat ik dat niet kan verdragen dat er leerlingen zonder eten zijn. Ik heb hier altijd wat soepjes, wat kaas. Van die crackers en zo. Soms zeggen ze: "Meneer, ik heb geen honger." Geen honger? Je zou zes of zeven boterhammen moeten eten op jouw leeftijd! (2, secundair onderwijs)

*Alle leraren hebben **sowieso koekjes in de klas** omdat we weten dat er vaak kinderen zijn die niks bijhebben. Zij krijgen dan een koekje van ons. En voor zij die geen **boterhammen** meehebben, zit er brood in de **diepvries**. Dan krijgen ze er eentje met choco of confituur. (11, basisonderwijs)*

*Ja, wij hebben aan het begin van de week een grote **fruitkorf in de leraarskamer** staan. Het zijn meestal ook dezelfde kinderen. Je hebt dat best snel door wie niets bijheeft. We proberen dan ook wel iets in de klas te hebben. Zodat de andere kinderen dat niet zien en zeggen: "Heeft die weer geen stuk fruit bij?" Dat willen we niet. Of we leggen iets in hun boekentas zodat ze toch een stukje fruit hebben. Zo wordt het niet moeilijk ten opzichte van de andere kinderen. (10, basisonderwijs)*

Eén leerkracht gaf aan dat een gratis maaltijd aanbieden voor hen **eerder een uitzondering** is, en ze vermijden dat vaak aan dezelfde leerling aan te bieden.

*Als ze geen eten bijhebben, kunnen ze soep en brood halen in de refter van de warme maaltijd. Dat is een uitzondering. **Er moet een leraar meegaan** om te bevestigen dat ze geen geld hadden op hun betaalkaart. Maar als die leerling nooit geld heeft op de kaart, dan kan die daar niet iedere dag gaan eten. (3, secundair onderwijs)*

Zo gaf één respondent aan dat haar school vroeger een oplossing had voor leerlingen zonder schoolmaaltijd, maar dat de school hiermee gestopt was omdat er te veel leerlingen gebruik van maakten.

*Vroeger konden we in de leerlingenbegeleiding om een maaltijd vragen. Of konden we doorgeven dat deze leerling niks bijhad en of zij iets konden voorzien? Dan gingen zij naar het winkeltje van de school en werd dat door de school betaald. Maar **dat begon te veel te worden** dus zijn ze daarmee gestopt. (1, secundair onderwijs)*

Scholen geven wel aan dat het voor hen soms **moeilijk** is om te **detecteren** wie de leerlingen zijn die nood hebben aan een extra maaltijd. Eén directeur gaf aan dat dit op hun school makkelijker was, omwille van de kleinschaligheid van de school.

*En ook kinderen die misschien wel in **kansarmoede** leven, maar die het niet willen zeggen of **waarvan je het niet weet**. Je weet niet altijd van iedereen hoe de situatie is. Zij kunnen wel zeggen dat ze gegeten hebben, maar misschien is dat niet zo. (7, basisonderwijs)*

*Puur door **de kleinschaligheid van onze school**. Op den duur ken je alle leerlingen hier, hè. En ik ken ook alle leerkrachten. Er is nog een familiale sfeer in de school. **We weten wel waar de kinderen zitten die het thuis moeilijk hebben**. (2, secundair onderwijs)*

Een directeur gaf wel aan dat er een zekere **handelingsverlegenheid** is om selectief maaltijden aan te bieden aan maatschappelijk kwetsbare leerlingen.

Ik vind het heel moeilijk om een boterham te geven aan een kwetsbare leerling. Dat is wat met de vinger wijzen. Je moet dat heel discreet doen. "Jij hebt geen boterhammekes mee... jij mag nu meekomen voor een boterham." Nee... Ik zou daarom willen dat alle kinderen kunnen ontbijten op school. (7, basisonderwijs)

Zo vertelde een leerkracht dat leerlingen niet makkelijk zeggen dat ze geen maaltijd bijhebben en geen maaltijden willen aannemen. Een aanbod voor iedereen zou de drempel voor leerlingen verlagen.

*Ik denk wel dat er veel gêne is als ze iets niet meehebben. Dan merk je toch dat ze zeggen: "Ah, maar ik heb in de ochtendpauze gegeten." Terwijl je weet dat dat niet waar is. Maar dat ze niet durven zeggen dat ze geen eten meehebben. **Ze vinden het echt gênant om iets te krijgen**. Of ze vinden dat ze ons iets verschuldigd zijn. Of ze zijn heel verlegen daarin. Dus zij nemen niet gemakkelijk iets aan. Het is zeker belangrijk dat het gaat om iets dat voor iedereen is. Want dan gaan niet enkel die met een grote mond het aannemen, maar ook diegenen die het nodig hebben. Als het niet alleen voor hen is, voelen ze zich niet aangesproken. (3, secundair onderwijs)*

GRATIS VOEDINGSAANBOD VOOR IEDEREEN

Uit de **online enquête** blijkt dat 57 basisscholen (20%) aangeven dat er een **gratis voedingsaanbod** is voor alle leerlingen op school. Bij de secundaire scholen waren er 10 scholen (8%) met een gratis voedingsaanbod voor iedereen.

Ook in de **diepte-interviews** gaf een groot deel van de respondenten aan een gratis voedingsaanbod te voorzien, zoals bv. soep, een voedselkast met tussendoortjes, één dag per week gratis fruit, ...

We zijn dit schooljaar gestart met een voedselkast op school. Die is altijd gevuld met zo gezond mogelijke tussendoortjes. Er zitten crackers in en beleg. Maar allemaal voorverpakt. En drankjes. Er zitten ook gezonde koeken en rijstkoeken in, smeerkaasjes en confituurtjes en zo... We zorgen ook voor glutenvrije producten. Die kast wordt altijd aangevuld en staat op een plaatsje waar het niet te zichtbaar is. Zo is de kast ook voor leerlingen die niet over de drempel geraken van te zeggen: "Ik heb mijn eten niet mee." (4, secundair onderwijs)

Bovenstaande respondent gaf ook aan in te zetten op **participatie van de leerlingen** bij het bekendmaken van het gratis voedingsaanbod. Op die manier wilde zij hen ook sensibiliseren en de drempel van het stigma verlagen, zodat leerlingen durven gebruik maken van dit gratis voedingsaanbod.

*Dat zijn leerlingen die de voedselkast hebben gemaakt. Zij zijn rondgegaan in de klassen om daarover te vertellen en dat **taboe** en die drempels te verlagen. Ook op onze sociale media proberen wij met onze werkgroep armoede de mensen aan te sporen om er gebruik van te maken. (4, secundair onderwijs)*

Enkele respondenten waren niet overtuigd of dit een taak voor de school is.

*Ook om brood te voorzien en een pot choco of kaas en ham... **Maar aan wie moet je dat aanbieden? Zetten we het klaar en mag iedereen het dan pakken? Dan zijn we op den duur niet bezig met het voeden van die leerlingen die het nodig hebben, maar met het voeden van iederéén op school. Dat is niet de bedoeling, want daar is ook gewoon geen budget voor.** (5, secundair onderwijs)*

SOLIDARITEITSFONDS VOOR OUDERS DIE DE SCHOOLREKENING NIET KUNNEN BETALEN

In de **online enquête** gaven 66 basisscholen (23%) en 30 secundaire scholen (33%) aan over een solidariteitsfonds te beschikken.

Ook in de **diepte-interviews** gaf één school aan extra in te zetten op de betaalbaarheid van het voedingsaanbod, door middel van een solidariteitsfonds opgericht met subsidies.

Ik heb bijvoorbeeld via een bepaalde subsidie ingezet op het aanmaken van een solidariteitsfonds. (4, secundair onderwijs)

LEERLINGEN AANSPOREN OM HUN MAALTIJD TE DELEN MET LEERLINGEN DIE GEEN ETEN BIJHEBBEN

Uit de **online enquête** bleek dat schoolpersoneel in het basisonderwijs de leerlingen veel meer aanspoort om te delen met elkaar dan in het secundair onderwijs. Zo gaven 116 respondenten (40%) uit het basisonderwijs aan leerlingen aan te sporen om te delen met elkaar. In het secundair onderwijs werd dit maar door 9 respondenten (10%) vermeld.

Ook in de **diepte-interviews** vertelden enkele respondenten dat leerlingen maaltijden delen met elkaar.

Je ziet ze onderling delen. Ze zetten bijvoorbeeld alles in het midden van de tafel en dan delen ze. Het zijn niet altijd de gezonde dingen: die heeft een pak koeken en die een fles frisdrank en die een zak chips. Dan is dat één grote maaltijd die zij delen. (3, secundair onderwijs)

Ofwel zijn het de leerlingen die het uit zichzelf doen of de leerkracht die zegt: "Wie heeft er iets te veel bij? Dan geven we daar een beetje van." (9, basisonderwijs)

2.4. Drempels en opportuniteiten voor de organisatie van een voedingsaanbod op school

De diepte-interviews gingen verder in op de drempels en opportuniteiten die scholen ondervinden bij de organisatie van een voedingsaanbod. Aan scholen met een voedingsaanbod werd gevraagd welke elementen ze nu al positief beoordeelden en welke opportuniteiten ze nog zagen. Aan de respondenten die werkten op een school zonder voedingsaanbod, werd gevraagd wat de reden was om geen voedingsaanbod te organiseren en welke drempels of opportuniteiten ze zagen om dit in de toekomst wel te doen.

Volgende elementen werden door de respondenten aangehaald als doorslaggevende factoren:

- personeel;
- middelen;
- infrastructuur;

- diversiteit van de leerlingenpopulatie;
- prijssetting van de maaltijden;
- geen vraag naar het aanbod;
- draagvlak bij schoolpersoneel;
- bredere armoedeproblematiek;
- samenwerking met cateraars.

PERSONEEL

Om een voedingsaanbod te organiseren, is **voldoende personeel** nodig. De meerderheid van de respondenten gaf aan dat **personeelstekort** een mogelijke drempel is.

Zo is er voor de organisatie van een voedingsaanbod vaak **extra logistiek personeel** nodig. Enkele scholen waren **afhankelijk van andere instanties** (schoolbestuur, scholengroep, lokaal bestuur) om personeel aan te stellen. Door een tekort aan middelen, doen scholen beroep op vrijwilligers of neemt het schoolpersoneel extra taken op tijdens de middagpauze.

*Wij doen geen warme maaltijden omdat daar **personeel** voor nodig is. Wij hebben wel een zaal en een keuken aan onze school. Maar **dan moet er weer personeel aangenomen worden**, daar komt veel bij kijken. Wij hebben wel **veel mensen die op vrijwillige basis bij ons werken**. (9, basisonderwijs)*

*Wat moeilijk is bij het bedelen van de maaltijden is dat je mensen nodig hebt die snel opscheppen en doorgaan. Soms staat er een rij waar we ons echt enorm aan ergeren. Maar ondertussen is daarnaar geluisterd en hebben we soms 2 of 3 **vrijwillige opscheppers**. Het is niet zo dankbaar om te doen als **vrijwilligerswerk**, hè. Het is niet dat je veel contact hebt met de kinderen. (6, basisonderwijs)*

*De **scholengroep geeft ook een aantal uren aan mij als logistiek medewerker specifiek voor keuken en refter**. Dat zijn tweeënhalve uurtjes per dag. Maar daar kom je niet mee toe. Ik ben soms om drie uur nog bezig met de afwas. Ik doe dat helemaal alleen. Af en toe komt er een **vrijwilliger** een uurtje helpen. Maar dan doet zij dat alleen, want ik schep ondertussen uit, samen met de directeur. Het is **soms heel zwaar**. Ik geef dat eerlijk toe. We zitten hier soms met honderd leerlingen, hè. (7, basisonderwijs)*

Eén school gaf aan dat de logistieke planlast iets was om rekening mee te houden, maar **geen echte drempel** vormde.

*Bij een warme maaltijd moet er wel **iemand extra zijn om op te scheppen** en om **toezicht** te houden. Je hebt ook meer afwas. Maar dat zijn kleine dingen. Dat is eigenlijk geen bezwaar, geen drempel. (8, basisonderwijs)*

Een respondent uit een secundaire school vertelde dat ze nu nog geen voedingsaanbod organiseerden. Ze gaf aan dat ook de **planlast in de opstartfase** tijd in beslag zou nemen, zelfs als de maaltijden geleverd werden.

*Stel dat de maaltijden bij ons op school geleverd zouden worden via een gemakkelijk inschrijvingssysteem. Wij moeten ons er niks van aantrekken, we kunnen de maaltijden zo gewoon op tafel zetten. Dan denk ik dat er **organisatorisch** nog veel bij komt kijken, zoals: wie gaat afruimen, welke leerlingen zitten waar? (5, secundair onderwijs)*

Ook voor het opzetten van acties rond een extra voedingsaanbod naast het reguliere voedingsaanbod op school zijn personeelsleden nodig. Leerkrachten nemen hier vaak een trekkende rol in op, wat niet evident is gezien het lerarentekort in veel scholen.

Zo gaf één respondent aan dat door de arbeidsmarkt krapte scholen in het **buitengewoon onderwijs** verschillende vacatures niet kunnen invullen. Leerkrachten nemen er sowieso al extra taken op omdat deze vacatures moeilijk ingevuld geraken, zoals bijvoorbeeld leerlingen opvangen uit klassen van afwezige leerkrachten.

Een respondent vermeldde dat ook in het **regulier onderwijs** het opnemen van extra taken moeilijk is, omwille van de hoge werkdruk en de extra taken die leerkrachten vaak al doen.

*Ik denk dat daar geen ruimte voor is. Je bent waarschijnlijk op de hoogte van het **lerarentekort**. Maar in het **buitengewoon onderwijs** is dat nog een stuk erger. Vorig jaar zijn er een paar mensen weggegaan of werden er een paar zwanger dus hebben we permanent met een aantal voltijdse functies gezeten die niet ingevuld waren. De leraren moeten dat dan opvangen, want met onze doelgroep is het niet gemakkelijk om er willekeurige vervangers voor korte periodes bij te zetten. (1, secundair onderwijs)*

Als ik zie hoe we op ons tandvlees zitten en tellen hoeveel we extra moeten doen... Ik zit zelf zo niet ineen, maar ik voel dat veel collega's wel zo denken. Diegenen die het niet doen, krijg je niet mee. En op den duur zijn zij die wel eens iets extra's doen het ook beu. (5, secundair onderwijs)

MIDDELEN

Een school heeft middelen nodig voor de organisatie van een toegankelijk voedingsaanbod en/of acties rond de toegankelijkheid van schoolmaaltijden.

De **reguliere middelen** die een school ter beschikking heeft, zijn **verschillend per school**. Respondenten gaven aan dat deze variatie te wijten is aan verschillende aspecten: het onderwijsnet waartoe ze behoren, het lokaal bestuur, het schoolbestuur, de scholengroep, ... Zo was het volgens één leerkracht moeilijk om extra acties te ondernemen omwille van de slechte financiële situatie van de overkoepelende organisatie van de school. Een andere respondent merkte op dat het lokale bestuur waaraan ze als school verbonden waren enkel gratis maaltijden subsidieerde voor het gemeentelijk onderwijs en niet voor het onderwijsnet waartoe zij behoren.

*Onze overkoepelende organisatie is blut. Die investeren niet veel in de school en doen niets meer op organisatorisch vlak. Daardoor wordt er enkel nog maar gedacht aan: **hoe houden we dat hier draaiende?** (1, secundair onderwijs)*

*Die schoolmaaltijden, dat is iets dat vanzelf moet lopen. Eigenlijk zou het **lokaal bestuur voor alle scholen** op hun grondgebied gratis warme maaltijden moeten voorzien voor de maatschappelijk kwetsbare leerlingen. Niet alleen voor het onderwijs dat ze zelf organiseren. (8, basisonderwijs)*

Enkele respondenten gaven aan dat deze ongelijke verdeling van middelen een drempel vormt voor **eerlijke kansen** in het onderwijs.

*Wij krijgen daarvoor geen subsidies van de stad. En dat is ons punt een beetje. Onze school is in de stad. Maar **omdat wij geen stadsschool zijn, vallen wij uit de boot van die financiering**. Vanuit gelijke kansen is dat niet oké. (8, basisonderwijs)*

Wij hebben geen eigen middelen. Dat is allemaal van de gemeente en die is failliet. Dus veel middelen hebben wij niet. Dat vinden we soms jammer. Onze kinderen hebben al zo weinig kansen. Wij zouden tien keer zo veel geld moeten krijgen als scholen voor kinderen die in een kansrijk milieu opgroeien. (9, basisonderwijs)

Scholen financieren acties rond toegankelijke schoolmaaltijden vaak met **extra middelen van de school**, die ze verzamelen via allerlei soorten **geldinzamelacties** (eetfestijnen, wafelverkoop, ...).

Eén school die veel inspanningen doet om voeding toegankelijk te maken voor maatschappelijk kwetsbare leerlingen, gaf aan dat het **moeilijk** is om acties **structureel** te organiseren met de middelen van extra geldinzamelacties.

*Maar het is **niet evident om zo iets te blijven garanderen**. Je kan niet ieder jaar acties organiseren voor hetzelfde. Omdat we ook nog wel voor andere goeie zaken acties op poten zetten. Dus **momenteel geraken wij met Brooddoosnodig niet aan de nodige financiën**. Onze school draait in de min. (8, basisonderwijs)*

Enkele respondenten gaven aan dat sommige personeelsleden **eigen middelen** gebruiken om een extra voedingsaanbod te voorzien voor leerlingen die niets bijhebben. Zo gaf een directeur aan dit met eigen centen te betalen.

*Er zijn een aantal leerlingen waar je echt aan ziet dat het triest is. Onze leerlingen zitten in kleine groepen, dus we merken het altijd. Als we zien dat een leerling geen eten heeft, **dan loopt er iemand de leraarskamer in en pakt iedereen een stuk uit z'n eigen brooddoos**. Daarmee vullen we een bordje en dan krijgt die leerling gewoon eten van ons. (1, secundair onderwijs)*

*Rechtover is een winkeltje met stokbrood. Dan gaan wij daar iets halen. **Met ons eigen geld**. (9, basisonderwijs)*

INFRASTRUCTUUR

Bij de meerderheid van de respondenten was de infrastructuur een belangrijk argument om al dan niet voor een voedingsaanbod te kiezen.

De meesten beschikten niet over een geschikte keuken. Ofwel ontbrak die, ofwel was de aanwezige keuken **te klein of verouderd**. Respondenten gaven aan dat de verouderde infrastructuur niet meer voldeed aan de **FAVV-wetgeving**, wat verbouwingen en dus investering noodzakelijk maakte. Zowel voor de bereiding van maaltijden als voor het serveren van maaltijden van een cateraar, kon de wetgeving een belemmering vormen. Zo gaf een directeur aan dat de school geen toestemming meer kreeg om maaltijden van een cateraar te serveren.

*Er was hier vroeger een basiskeuken. Maar door de **strengere wetgeving** (controle op voeding) konden wij niet meer aan die eisen voldoen. (2, secundair onderwijs)*

Scholen die wel beschikken over een keuken, benoemen dit dan ook als een **opportuniteit**. Secundaire scholen beschikken omwille van de richtingen die ze aanbieden vaker over een goed uitgeruste keukeninfrastructuur. Zo gaf één leerkracht aan dat er wel een infrastructuur was omdat er een richting grootkeuken op school was, maar dat die niet werd gebruikt voor het bereiden van schoolmaaltijden.

*Ik denk dat als ze het willen mogelijk maken, het wel zou kunnen. In het hoofd van de directie zal het wel iets logistiek zijn. Maar we zijn een school met een richting **grootkeuken**. In principe moet het dus niet onmogelijk zijn om die leerlingen iets te laten koken. Als ze slim genoeg omgaan met de invulling van die lessen kan er zeker iets gedaan worden. Ik weet niet of die infrastructuur altijd gebruikt wordt. (1, secundair onderwijs)*

Eén basisschool gaf ook aan over een goed uitgeruste keuken te beschikken. De respondent benoemde dit als een meerwaarde.

*Wij hebben een eigen kok. Die kookt elke dag voor 250 mensen. **De keuken is daar wel volledig op voorzien**: dat zijn gigantische mixers en er worden vaak diepvriesgroenten gebruikt. Daar is niks mis mee, maar dat is minder snijwerk zodat het haalbaar is. Dat is even gezond, vers en superlekker. (6, basisonderwijs)*

Een groot deel van de respondenten vermeldde de **referruimte** als een mogelijke drempel voor de organisatie van een voedingsaanbod op school. De leerlingenpopulatie van de school kan te groot en/of de referruimte te klein zijn om alle leerlingen in één keer te laten eten. Daarom werken sommige scholen **met shiften** tijdens de middagpauze.

*Die voeding werd ook aangeboden in een ruimte waar er veel volk was. Dat moest eigenlijk apart kunnen. **Te weinig ruimte**, te weinig accommodatie om aan de eisen van vandaag te voldoen. En dan hebben we beslist om die **verbouwingen** niet te doen. Wij konden dat niet. (2, secundair onderwijs)*

*De eetzaal, dat is misschien een volgende heuvel in ons schoolmanagement. We hebben een eetzaal waar ze in twee **shiften** moeten eten. We zijn met te veel leerlingen en hebben een te kleine eetzaal. De eerste shift krijgt 25 minuten en dan volgt de tweede shift. (5, secundair onderwijs)*

Door shiftenwerking hadden leerlingen **minder tijd** om hun middagmaal te eten. Op die manier blijft er ook minder tijd over om van de middagpauze een gezellig moment te maken volgens één respondent.

Bij ons is het niet de gewoonte om te babbelen in de refter. Eten en zwijgen om door te kunnen doen. We hebben zodanig veel leerlingen die warm eten. Als je dan nog eens gaat babbelen en het wordt gezellig, blijven ze langer zitten en langer tafelen. Maar daar is geen tijd voor. (6, basisonderwijs)

Eén school herkende het probleem van een tekort aan refterruimte, maar gaf aan dat ze door een **andere inrichting** van de refter, toch meer ruimte gewonnen hadden om extra zitplaatsen te creëren voor de leerlingen.

*Er zijn **nieuwe tafels** bijgekomen. We hebben tafels waaraan de stoelen vasthangen. Daar ben ik heel blij mee. Zeker die kleine 'boelekes' van het eerste leerjaar. Vooraleer die op de stoel zitten... En die worden overdonderd door alle grote kinderen. Het zijn van die tafels die in een piramide kunnen. Je kan ze **gewoon weggrollen**, zodat **de refter ook gebruikt kan worden voor andere zaken**. De infrastructuur wordt nu vernieuwd. De helft van de tafels zijn nieuw. Sinds eergisteren hebben we al **twintig extra zitplaatsen** in de refter. We gebruiken de ruimte nu wel optimaal. Als er nog meer mensen willen zitten, moeten we muren uitbreken. (6, basisonderwijs)*

Enkele scholen die op het moment van de bevraging nog geen voedingsaanbod organiseerden, gaven aan dat de drempels die zij mogelijks zagen op vlak van infrastructuur en logistiek, verschillen naargelang het voedselaanbod. Zo werd de organisatie van een **aanbod van soep of tussendoortjes** als **makkelijker** ingeschat dan bijvoorbeeld de organisatie van een aanbod warme maaltijden. Zo vertelden enkele respondenten dat ze het idee van soep wel haalbaar vonden op hun school. Eén respondent vond ook dat het mogelijk zou moeten zijn om met een wekelijks aanbod te starten.

*Er zijn altijd mensen die wat groenten over hebben. Ik vind dat soep gratis moet zijn. Je vindt daar vrijwilligers of ouders voor om dat klaar te maken, denk ik. Mensen die tijd hebben om zo'n dingen te doen. Een goede tas soep heeft ieder kind toch wel graag. **We kunnen starten met het één keer per week aan te bieden**. (10, basisonderwijs)*

***Dat is een haalbare: soep.** Veel organisatie maken dat in grote hoeveelheden en kunnen dat leveren in thermoskannen. Dan is het maar uitscheppen in bekertjes en uitdelen. Ook wat betreft de afwas lijkt me dat wel haalbaar. (9, basisonderwijs)*

Ook de **uitbreiding van het huidige fruitaanbod** werd als een opportuniteit gezien. Daar zijn geen extra inspanningen op vlak van infrastructuur voor nodig.

*Woensdag is fruitdag. Dan mogen ze enkel fruit eten, geen koeken. **Misschien kunnen we nog een extra fruitdag inlassen**. Er zijn daar ook opties: wij hebben een aanbod van appeltjes gehad, die we gingen halen bij de boer. De kinderen konden dan bijvoorbeeld voor 10 cent een appel kopen of soms gratis krijgen. (10, basisonderwijs)*

***Ik droom van een fruitmand die er standaard is.** Zo kunnen kinderen die nooit fruit meehebben toch fruit eten. Het is ook gewoon makkelijker voor de ouders. Koeken blijven lang goed en liggen in de kast. Fruit moet je om de zoveel tijd gaan halen om vers te hebben. Dat zou misschien wel iets zijn waar de school aan kan werken. (6, basisonderwijs)*

DIVERSITEIT VAN DE LEERLINGENPOPULATIE

Een groot deel van de respondenten omschreef de leerlingenpopulatie op hun school als cultureel divers. De organisatie van een voedingsaanbod dat aansluit bij de eetvoorkeuren van alle kinderen en jongeren wordt als uitdagend ervaren.

Zo gaf één school, die nu geen aanbod warme maaltijden had, aan dat het moeilijk is om éénzelfde maaltijd te voorzien voor alle kinderen en jongeren, gezien de diversiteit aan leerlingen. Een andere

leerkracht vermeldde dat leerlingen graag zeker zijn dat de voeding voldoet aan religieuze voorschriften (zoals bijvoorbeeld halal).

*Er is al gesproken over de warme maaltijd, maar het is moeilijk. Wij zitten met heel **veel nationaliteiten** bij ons op school. Dat zijn kinderen die van een andere geloofsorigine zijn. Je moet **halal** voorzien. Je hebt vegetariërs. Je hebt van alles... **Het is heel moeilijk om iedereen hetzelfde te geven.** (10, basisonderwijs)*

*Ik denk dat ze ook zeker willen zijn dat het **halal** is en dat staat er allemaal niet op.* (3, secundair onderwijs)

Enkele scholen doen al inspanningen om het aanbod toegankelijk te maken voor leerlingen met een **diverse culturele achtergrond**, door bijvoorbeeld een volledig halal aanbod te voorzien. Of door duidelijk aan te geven welke dagen van de week het aanbod halal is. Toch zien ze dat dit niet evident is.

*Het is een **halal vriendelijk** aanbod voor iedereen. We hebben daarvoor gekozen omdat we zo geen onderscheid moeten maken tussen wie wat eet. Maar we merken dat sommige kinderen starten met een warme maaltijd en na een periode afhaken. Omdat er vaak dingen worden geserveerd die ze niet kennen. Ze hebben bepaalde **gewoontes**. Voor sommige leerlingen is dat ook een reden om het toch stop te zetten. Maar dan gaat het niet om iets niet lusten of om culturele redenen. Dan gaat het vooral over **gewoontes**.* (8, basisonderwijs)

Ze zijn het meestal niet gewend om soep te drinken. Ze hebben hun eigen **eetgewoonten**, brood vinden ze soms ook al raar. (3, secundair onderwijs)

Niet alleen culturele diversiteit speelt een rol. Ook in het **buitengewoon onderwijs** vraagt het vaak extra inspanningen om een aanbod te vinden voor alle kinderen en jongeren. 3 respondenten gaven aan dat hun leerlingen **specifieke zorgnoden** hebben, die zich weerspiegelen in hun eetvoorkeuren. Eten afnemen van een cateraar kan hierdoor moeilijk zijn voor scholen in het buitengewoon onderwijs.

*Ook het lusten is lastig. Kinderen met **autisme** hebben het **moeilijk** om te **eten**. Ik ken er die bijna niks eten. Dan moet je kijken wat je gaat aanbieden. Wat lust iedereen een beetje?* (11, basisonderwijs)

*Aanpassingen zijn misschien niet nodig. Alleen op een school met leerlingen met autisme moet je rekening houden met de **structuur van het eten**. Sommige voedingsmiddelen hebben een specifiek mondgevoel. Dan is er minder kans dat ze het eten.* (1, secundair onderwijs)

*Het sensorische is bij ons extra moeilijk. Bijvoorbeeld balletjes in tomatensaus. Vlees wordt door de **grootkeuken** vaak gebakken in de saus. Maar leerlingen vragen ook dingen zonder saus. Dat gaat dan niet. Die **sensorische problemen** van onze doelgroep zijn soms een drempel.* (4, secundair onderwijs)

Daardoor kan de organisatie van een schoolbreed aanbod de afname van het aanbod bemoeilijken in het buitengewoon onderwijs, merkten 2 respondenten op.

Die tomaat mag er echt niet tussen liggen. In reguliere scholen zeggen ze dan: "Oké, ik haal die tomaat eruit." Terwijl onze leerlingen het dan nog niet willen. (4, secundair onderwijs)

Met iedereen dezelfde warme maaltijd te geven, zou je geen goed doen. Omdat ze veel zouden laten liggen. (11, basisonderwijs)

Zowel in het buitengewoon als in het secundair onderwijs werd **educatie gericht op het versterken van eetvaardigheden** benoemd als een opportuniteit bij de organisatie van een voedingsaanbod. Door leerlingen in groep diverse producten aan te bieden, proeven ze mogelijks meer. 2 respondenten maakten binnen de lesmomenten tijd vrij om samen met de leerlingen het fruit van 'Oog voor Lekkers' te bestuderen en te proeven. Eén respondent gaf aan dat het zeker in het buitengewoon onderwijs belangrijk is om via educatie te werken aan het verhogen van de eetvaardigheden van de leerlingen.

Het fruitaanbod van 'Oog voor Lekkers' is heel gevarieerd. Soms zitten daar ook bijvoorbeeld radijsjes bij. Dan trekken veel kinderen hun neus op. Maar misschien is het niet slecht om eens een andere smaak uit te proberen, hè. **Er zijn 2 doelen: enerzijds gezonde voeding aanbieden, anderzijds verschillende soorten groenten en fruit leren kennen.** (8, basisonderwijs)

Ik doe dat bijvoorbeeld op woensdag, ik heb dan een klas met kinderen met autisme. Dat zijn vaak kinderen die niet tegen de geuren van het fruit en de groenten kunnen. Ze hebben moeite met proeven en smaak. Ik geef 2 uur les over fruit, met het **fruit van 'Oog voor Lekkers'**. Wij onderzoeken dat **fruit** en op het einde van de les proeven we het en eten we het op. Het kind hoeft er niet voor te betalen. Als het kind het niet lust, geven we het mee naar huis. Het moet wel op z'n minst proeven. (11, basisonderwijs)

PRIJSSETTING VAN DE MAALTIJDEN

De meerderheid van de scholen gaf aan dat de betaalbaarheid van het aanbod een drempel kon zijn voor ouders om gebruik te maken van het voedingsaanbod.

Het fruit is 2 keer in de week, op dinsdag en op vrijdag. De ene keer is het gratis, de andere keer betalend. Is er een verschil? Jawel. Op vrijdagen **als het gratis is, is het allemaal weg**. Moet er betaald worden, dan hebben wij over. Die 20 cent is voor sommigen toch een kleine inspanning. (2, secundair onderwijs)

Er was eens een ouder die zei dat ze de warme maaltijden niet meer kon betalen. Het ging om een koppel dat uit elkaar was. Ze moest alles zelf betalen, haar ex-partner wou niet tussenkomen. Dus **het was te duur**. Onze prijs is €3,75. Als je 3 kinderen hebt, is dat vrij veel. (7, basisonderwijs)

Er zijn kinderen die **afhaken bij de warme maaltijd**. Omdat na onderzoek blijkt dat er geen tussenkomst mogelijk is en dat ouders merken dat **de factuur te hoog oploopt**. Dan kiezen ze ervoor om de warme maaltijd stop te zetten. (8, basisonderwijs)

Hierdoor kan het voor een school moeilijk zijn om een gepaste prijs te kiezen die enerzijds voor de ouders betaalbaar is en voor de school de kosten voldoende dekt. Zo gaf één school aan dat ze de prijs bewust laag houden voor alle leerlingen, omwille van het groot aantal leerlingen in een maatschappelijk kwetsbare situatie. Het was moeilijk voor deze school om geen verlies te maken.

Een warme maaltijd kost bij ons €3,50. Wij vragen niet meer omdat we weten dat het anders niet betaalbaar is. Zelfs zonder warme maaltijden is een gewone schoolfactuur voor veel van onze gezinnen al niet meer haalbaar. Het grootste deel van het inkomen van de ouders gaat naar huisvesting en energieleveranciers, niet naar schoolrekeningen. (8, basisonderwijs)

GEEN VRAAG NAAR HET AANBOD

Enkele scholen geven aan dat er vroeger een voedingsaanbod was op school, maar dat leerlingen er te weinig gebruik van maakten.

Vroeger konden ze soep kopen, maar dat **was geen succes**. Meer dan de helft werd weggesmeten waardoor OKAN geen soep meer krijgt. Er waren maar 2 of 3 leerlingen die het wel kochten. Dat was dus **voedselverspilling**, waardoor het gestopt is. (3, secundair onderwijs)

Een school suggereert dat ouders het aanbod misschien niet kennen omdat ze de communicatie niet begrijpen. Niet alle scholen hebben evenveel persoonlijk contact met de ouders.

Er zijn kinderen waarvan de **leraren de ouders nog niet gesproken of gezien hebben**. Dat zijn er heel weinig, maar er zijn er wel. Gewoon ook omdat die ouders vaak geen vervoer hebben. (11, basisonderwijs)

Eén respondent gaf ook aan dat dagdagelijkse oudercontacten niet altijd even evident zijn in het **buitengewoon onderwijs** omwille van de grotere spreiding van deze scholen. Door het recht op leerlingenvervoer komen weinig ouders hun kinderen halen in het buitengewoon onderwijs.

*Wij hebben **bijna geen contacten aan de schoolpoort**. Het buitengewoon onderwijs is niet de school achter de hoek, hè. Er zijn leerlingen die op 2 of 3 kilometer wonen. Soms zelfs op 15 kilometer. **Zij hebben recht op leerlingenvervoer**. Daardoor komen weinig ouders hun kind afzetten of ophalen. De meesten gaan dus met de schoolbus naar school. (8, basisonderwijs)*

Daarom deden 2 scholen uit het buitengewoon onderwijs extra moeite om het contact met de ouders te verhogen, bijvoorbeeld door middel van educatieve activiteiten waarbij ze ouders uitnodigen. Wel gaven ze aan dat zeker niet alle ouders hiermee bereikt werden.

*Tijdens het schooljaar doen we 2 keer een 'gezonde week'. Voor elke klas een gezond ontbijt, waar **ook ouders uitgenodigd** worden. Dat is echt een periode waarin gezonde voeding centraal staat. Er wordt dan lesgegeven over de voedingsdriehoek en over alles wat met voeding en voedingswaarden te maken heeft. We voorzien een ruim aanbod van groenten en fruit en er wordt gekookt in de klassen. In de tweede week werken we rond 'kleur in de doos'. Dan zetten we in op een extra aanbod om de brooddozen te verrijken, door ze aan te vullen met tomaten, druifjes, noten, rozijntjes. Met een brief en foto's communiceren we naar de ouders en proberen wij ook hen te sensibiliseren. (8, basisonderwijs)*

*We hebben **alle ouders** van de eerstejaars laten weten dat wij hen volgende week maandag allemaal **één warme maaltijd gratis aanbieden vanuit onze werkgroep armoede**. Om hen zo te laten kennismaken met onze warme refter en het warm blijven eten. We hebben daar de nodige uitleg over gegeven. We hopen om zo die **drempel te verlagen**, zodat ouders die het financieel moeilijk hebben, durven vertellen dat ze dat eigenlijk niet kunnen betalen. (4, secundair onderwijs)*

Een groot deel van de respondenten gaf echter aan dat er wel een **grote vraag is naar warme maaltijden** op school. Zij zagen het aanbod van warme maaltijden als een middel om ouders te overtuigen te kiezen voor hun school.

*Als de directie bij de inschrijvingen rondleidingen doet met de ouders, passeren ze de keuken om te tonen dat het vers is. **Dat is vaak het laatste duwtje om ze te overtuigen hun kind hier in te schrijven**. Dat is echt een meerwaarde. Onze kok maakt alles vers en dat kan je op dat moment zien. (6, basisonderwijs)*

*Wij vinden het ook wel belangrijk dat die warme maaltijden er zijn. Ik ben er zeker van dat dat voor sommige kinderen de enige maaltijden zijn die ze op een week krijgen. Onze refter is twee jaar niet in gebruik geweest. En dan kwam er echt wel een noodkreet van de ouders: "**Wanneer gaat die refter open, zodat jullie terug warme maaltijden kunnen geven?**" (7, basisonderwijs)*

Toen we stopten met de maaltijden werd ons dat door sommige ouders niet in dank afgenomen. Omdat ze hier tegen een lage prijs de kinderen een warme maaltijd konden laten eten. (2, secundair onderwijs)

DRAAGVLAK BIJ SCHOOLPERSONEEL

Eén leerkracht erkende dat draagkracht een belangrijke factor is voor een succesvolle organisatie van acties rond toegankelijke schoolmaaltijden.

Ook al zien we de noden van de leerlingen, toch hangt het van de leerkrachten en hun verwachtingen af of we dit juist krijgen. Zij moeten het doen. (5, secundair onderwijs)

Het schoolbestuur speelt een belangrijke rol in het creëren van een draagvlak. Voor de organisatie van een toegankelijk voedingsaanbod is een gezondheidsbeleid nodig. Zo gaf één respondent aan dat er bij het **schoolbestuur geen draagvlak** is voor acties rond voeding.

*Ze zijn heel conservatief. Het is een katholieke school. Er verandert niet veel. Ze zetten weinig stappen vooruit. Ook op pedagogisch vlak zijn ze niet bezig met hoe ze vernieuwend of vooruitstrevend kunnen zijn. Ze lopen met alles achter op andere scholen. **Tegen dat we op het punt van een gezondheidsbeleid komen...** Als ik tegen de directie zeg dat er zoiets bestaat als 'Gezonde School' vallen ze compleet uit de lucht. Ze hebben geen idee wat dat is. Er zitten nochtans veel mooie richtlijnen in over hoe ze kunnen omgaan met voeding en gezondheid op school. Zo'n toepassing zou top zijn. (1, secundair onderwijs)*

Deze leerkracht omschreef dit gebrek aan visie en leiderschap als een gemiste kans: er waren veel mogelijkheden om acties te ondernemen omdat er veel expertise over gezonde voeding bij de leerkrachten aanwezig was.

Ik ben gezondheidsbevorderaar van opleiding. Er werken nog mensen uit de gezondheidssector, onder meer uit de zorg. Er is wel animo. Ze hebben veel expertise binnen de school, maar die gebruiken ze niet echt. (1, secundair onderwijs)

Het gebrek aan draagkracht weerspiegelde zich ook bij 2 respondenten die aangaven niet zeker te zijn of een aanbod van warme maaltijden de verantwoordelijkheid is van de school.

***Waarom moeten wij als school dat doen?** Ik bedoel niet bij kansarme mensen: leerlingen die het niet breed hebben, ouders die 's ochtends weg zijn en heel hard werken om rond te komen. Daar moet het besproken worden met de leerlingenbegeleiding. Maar ik geloof niet dat er een aanbod moet zijn voor die leerlingen die 's avonds niet in hun bed geraken en te lui zijn om 's morgens hun brooddoos te maken. Dan zijn we aan het pampieren. (5, secundair onderwijs)*

*In het gemeenschapsonderwijs vindt men het hun plicht om maaltijden aan te bieden aan de leerlingen, vooral in het basisonderwijs. **In de begroting van de school is dat altijd een zwaar verlieslatende post. Het is goed als een school warme maaltijden heeft voor zij die dat willen. Maar ik weet niet of dat een kerntaak is van de school.** Ik vind eigenlijk van niet. Maar ja, misschien spreek ik vanuit een bevoorrechte positie. (2, secundair onderwijs)*

Eén directeur gaf aan dat het voorzien van een maaltijd **voor leerlingen** die geen eten bijhebben omwille van maatschappelijke kwetsbaarheid wel een verantwoordelijkheid is van de school. Leerlingen die niet genoeg eten, kunnen niet op een gelijkwaardige manier van onderwijs genieten.

***Kinderen die geen of weinig eten hebben kunnen niet functioneren op school.** Een kind moet eten. Zo simpel is het. Daar kan je de ogen niet voor sluiten. En waarom durf ik dat zeggen? Omdat het bij ons redelijk kleinschalig is. (2, secundair onderwijs)*

BREDERE ARMOEDEPROBLEMATIEK

Een school met veel kansarme leerlingen gaf aan dat lege brooddozen en voedselonzekerheid maar één van de problemen zijn die een uitdaging vormen. Voeding is belangrijk, maar andere thema's vragen ook veel aandacht.

*We hebben het nu over voeding gehad. Maar we kunnen ook wel een verhaal brengen over **kleding**, over **hygiëne**, **tandzorg** en het **sportaanbod**. Want het is voor kinderen en hun ouders niet evident om de weg te vinden naar een vrijetijdsbesteding. Wat onze gezinnen ook vaak nodig hebben, is een goeie **nachtrust**. En zelfs die is er niet door huisvestingsproblemen. (8, basisonderwijs)*

Eén directeur vermeldde dat de school hier een **signaalfunctie** kan hebben en zo een brug naar verdere hulpverlening en een bredere ondersteuning kan slaan.

Ik denk dat de school wel een signaalfunctie heeft door dat te melden. Er is hier bij het lokaal bestuur een armoedecoördinator waar je dat tegen kan zeggen. Ik denk dat de OCMW's daar een stukje kunnen op inspelen. (7, basisonderwijs)

In die signaalfunctie speelt het **lokaal bestuur** een belangrijke rol. Zo gaf een respondent aan dat het lokaal bestuur kan ontzorgen met bepaalde maatregelen, zoals bijvoorbeeld de organisatie van automatische rechtentoekenning.

Die **automatische rechtenverkenning** werd door één school voorgesteld.

Waarom onderzoeken ze niet gewoon standaard het recht op warme schoolmaaltijden? Ze zien toch welke inkomsten en uitgaven er zijn. Ze hebben al een OCMW-assistent. Waarom doen ze dat niet automatisch? Het antwoord is: ze hebben gewoon veel te veel zaken waarin ze de cliënten moeten begeleiden. (8, basisonderwijs)

SAMENWERKING MET CATERAARS

Enkele respondenten gaven aan dat ze op hun school gebruik maken van cateraars voor de organisatie van het voedingsaanbod. Mogelijke drempels en opportuniteiten zijn voor deze scholen dus verbonden met de tevredenheid over de catering.

Enkele scholen waren tevreden over het aanbod van de cateraars en kregen positieve feedback van ouders en/of leerlingen.

Er is niets mis met die kwaliteit. Dat is natuurlijk niet zoals verse maaltijden. Dat is anders. Maar het is wel oké. En de prijs valt ook mee. (7, basisonderwijs)

Elke dag worden er een dertigtal broodjes besteld via de cateraar. Dat moet voor 10 uur met een QR-code gebeuren. Dat is allemaal peanuts voor die gasten. Ze tikken dat broodje in en dat wordt besteld. En dat wordt hier geleverd tegen kwart voor 12. Het broodjesaanbod bij de cateraar is ruim. Zij hebben ook een vegetarisch aanbod voor de vegetariërs op school. (2, secundair onderwijs)

Toch is er ruimte voor verbetering bij het aanbod van de cateraars. Zo gaf één basisschool aan dat de porties vaak niet voldoende zijn.

Voor kinderen van het zesde leerjaar is dat soms wel heel weinig. Voor een kind is het 100 gram vlees, voor de kleutertjes 80. En volwassenen (als er iemand van de leerkrachten blijft eten) krijgen 120 gram. Wat eigenlijk weinig is. (7, basisschool)

Er is communicatie tussen school en cateraars. Zo had één respondent bij de opstart van de samenwerking een overleg met de cateraar.

Ik heb in het begin met die mensen van de catering een overleg gehad over de broodjes. (2, secundair onderwijs)

Catering op maat van de school werd door één respondent als moeilijk omschreven, gezien de cateraar aan verschillende scholen uit de schoolgemeenschap leverde volgens een vastgelegde prijs vanuit die schoolgemeenschap. Aanpassingen in het voedingsaanbod op maat van de school (buitengewoon onderwijs) zouden nuttig kunnen zijn. Toch leek het voor de respondent dat de afname van hun school bij de cateraar te klein was om aanpassingen te vragen.

Er is wel communicatie, maar wij zijn een hele kleine afnemer. Ik denk dat het niet evident is om dan een uitzondering te vragen op het voedingsaanbod. Ik vrees dat dat dan een invloed heeft op de prijs. Wat ook weer moeilijk is. Binnen de scholengroep is er een prijs vastgelegd. Onze school en de cateraar mogen daar niet boven gaan. (4, secundair onderwijs)

Eén respondent gaf aan dat de cateraar ook de wijze bepaalde waarop de ouders de maaltijd bestellen. Het lokaal bestuur waartoe de school behoorde, koos de cateraar. Deze cateraar maakte gebruik van een **online bestelsysteem**. Volgens de directeur is dit voor veel ouders een drempel omdat ze weinig digitale vaardigheden hebben of niet goed kunnen lezen.

Om een maaltijd te bestellen, moeten de ouders online inloggen of een account aanmaken. Dat is een drempel van 10 kilometer hoog. Waardoor direct driekwart van onze ouders niet deelneemt. (9, basisonderwijs)

2.5. Ondersteuning

In de diepte-interviews haalden de respondenten ook mogelijke opportuniteiten aan om de school te ondersteunen in de organisatie van een toegankelijk voedingsaanbod. De meerderheid van de respondenten gaf aan dat ondersteuning wenselijk is. En dan voornamelijk financiële ondersteuning, maar ook op vlak van expertise (bv. ondersteuning op vlak van armoedesensitief handelen, goede praktijkvoorbeelden uit andere scholen, materialen over gezonde voeding en eetvaardigheden).

Financiële ondersteuning

Een **structurele financiële** ondersteuning werd als een noodzaak omschreven door één respondent. Tijdelijke ondersteuning was voor deze leerkracht een drempel om gemotiveerd te zijn.

Wat ik spijtig vind, is dat een project maar tijdelijk is. Alsof fruit iets is dat je maar 20 weken nodig hebt. Ik zou er liever iets duurzaam van maken, voor een heel schooljaar. Dat hoeft zelfs geen project te zijn, maar iets dat permanent ingebouwd wordt. Ik vind het moeilijk om aan een project mee te doen als je je afvraagt: en wat na die weken? (6, basisonderwijs)

Enkele scholen ontvangen financiële ondersteuning, zoals **tijdelijke subsidies** of **giften voor projecten** rond voeding, voedselaanbod of toegankelijke schoolmaaltijden.

Ook het netwerk van de school (meestal onder de vorm van **een ouderraad**) voorziet vaak financiële ondersteuning. Deze middelen worden verzameld door winstgevendende activiteiten te organiseren, zoals een eetfestijn voor de ouders.

Wij hebben een ouderraad die heel veel dingen organiseert in onze school, zoals een wafeldag of een spaghettidag. Dat komt de school ten goede, om ons te ondersteunen bij de aankoop van fruit bijvoorbeeld. Ze organiseren heel vaak iets. Dat gaat allemaal naar de school. (5, secundair onderwijs)

Voor scholen met veel leerlingen in een maatschappelijk kwetsbare situatie is het minder haalbaar om middelen te verzamelen door activiteiten voor ouders te organiseren. Zo gaven 2 respondenten aan dat het voor de school omwille van de financiële kwetsbaarheid van de ouders moeilijk is om een winstgevend schoolfeest of eetfestijn te organiseren.

We vragen geen hoge prijzen op het schoolfeest. Op een bepaald moment hebben we ons wel afgevraagd of we niet iets meer konden rekenen omdat de opbrengst zo beperkt is. We hebben de prijzen iets verhoogd. Maar we werken met eetkaarten: kinderen waarvan we weten dat ze om financiële redenen niet zouden kunnen komen, krijgen een kaart. De andere kinderen hoeven dat niet te zien, die weten dat niet. De hoofdzaak is voor ons ook niet de winst, maar een gezellig samenzijn met iedereen. Maar bon, het is ook de enige mogelijkheid om een beetje budget te hebben. (9, basisonderwijs)

Ons eetfestijn is vooral gericht naar leerkrachten, familie en sympathisanten van de school. Zij komen daarop af. En eigenlijk niet onze ouders. De inkomsten die we vorig jaar hadden van Brooddoosnodig kwamen er door de inzet van de leerkrachten. Ik denk dat sommige ouders ook wel gestort hebben. Maar niet het overgrote deel natuurlijk. (8, basisonderwijs)

Een mogelijke manier om deze drempel te vermijden is volgens een respondent het selectief subsidiëren van scholen met een hoog aantal leerlingen in een maatschappelijke kwetsbaarheid.

De stad kan iets meer doen voor scholen die bijvoorbeeld 60% SES leerlingen hebben. In gevallen waar dat minder is, kan de school zelf een effort doen. Maar er zou een barema moeten zijn, zwart op wit. (6, basisonderwijs)

Expertise

Een groot deel van de scholen had al beroep gedaan op materiaal en/of ondersteuning, zowel op lokaal vlak (bijvoorbeeld vanuit een brugfiguur in het lokaal bestuur, een lokale vzw, ...) als op Vlaams niveau (Krijt vzw, Gezonde School).

Aangepaste materialen om te werken met doelgroepen met specifieke zorgnoden zouden in bepaalde onderwijssettings nog nuttig zijn. Zo gaf een leerkracht aan dat omwille van de andere thuistaal van de leerlingen veel materialen niet bruikbaar waren bij hen. De leerlingen deden vaak zelf hun boodschappen omdat ze de taal beter kenden dan hun ouders.

Niet alle materiaal is afgestemd op de leerlingen die nog niet zo goed Nederlands kennen. Daar zit dus wel nog een hiaat. Er bestaat al veel over gezonde voeding en het is moeilijk om een overzicht te krijgen. Het zou misschien ook heel handig zijn om een praktisch schema te hebben. Een plan met een budget dat zegt hoeveel ze moeten kopen, hoeveel het kost, in welke winkel ze het kunnen vinden, ... iets heel praktisch met recepten. Dan kunnen we misschien op school ook eens samen koken om dat te leren. (3, secundair onderwijs)

Eén respondent vond het zeer nuttig om uit te wisselen met scholen die een gelijkaardig traject lopen.

Toen we net gestart waren, hebben we een aanvraag gedaan voor een ondersteuningstraject bij Krijt vzw, maar ze hadden te veel aanvragen en we konden er niet meer bij. We hebben het idee dat we redelijk goed op weg zijn, maar ik denk dat externe tips van mensen die er dagdagelijks mee bezig zijn altijd interessant zijn. We hebben in het begin van ons project wel samengezeten met iemand van flankerend onderwijsbeleid en Enchanté vzw. Er is wel ondersteuning en er is ook een netwerk. Dat is fijn. (4, secundair onderwijs)

Enkele respondenten vinden het gemakkelijker om een voedingsaanbod te voorzien of acties rond voeding te organiseren op school wanneer er hen een **kant-en-klaar project** wordt aangeboden. Ook een bundeling van relevante informatie over mogelijke acties en projecten wordt als nuttig ervaren.

Als er mogelijkheden geboden worden om leerlingen te laten kennismaken met gezonde voeding, moet je daar als school iets mee doen. En misschien zijn er wel een aantal initiatieven. Als dit zich aanbiedt, zou ik dat niet uit de weg gaan. Maar het is geen prioriteit op mijn lijst. (2, secundair onderwijs)

*Er bestaan al veel materialen. Al die dingen van de voedingsdriehoek, die placemats, ... Je moet wat zoeken, maar bon. Het ministerie stuurt soms pakketten op naar de scholen. Dat zouden ze ook kunnen doen voor gezonde voeding: een soort **samenvatting**, aangepast aan je locatie. Dan moet je niet alles zelf uitzoeken*

en weet je waar je terecht kan. Dat zou heel wat tijd besparen. Mijn werkgroep zou zo blij geweest zijn met zo'n pakket. Want het uitzoeken vraagt zoveel tijd en dan moet je nog beginnen: contacten leggen, actie ondernemen, ... (9, basisonderwijs)

3. Conclusies en aanbevelingen

3.1. Conclusies

Voor de beschrijving van de toegankelijkheid van de schoolmaaltijden wordt het voedingsaanbod van de school beschreven aan de hand van het model van de 8 B's.

BESCHIKBAARHEID

Van de bevroegde basisscholen had 54% een aanbod warme maaltijden, 57% een aanbod soep en 3% een aanbod broodjes. In het secundair onderwijs voorzag 44% van de scholen een warme maaltijd, 56% soep en 51% broodjes. Opmerkelijk is dat meer scholen in het secundair onderwijs broodjes aanbieden dan in het basisonderwijs. Van de scholen die inzetten op een tussendoortje kiest 90% van de basisscholen en 72% van de secundaire scholen voor fruit en 18% van de basisscholen en 52% van de secundaire scholen voor koeken.

Deze resultaten zijn vergelijkbaar met de resultaten uit de Daaruut bleek dat 50% van de respondenten in het basisonderwijs en 47% van de respondenten in het secundair onderwijs een aanbod warme maaltijden had en 60% van de respondenten in het secundair onderwijs een aanbod broodjes had. Ook in de preventiepeiling zien we dat secundaire scholen (38%) minder vaak wekelijks fruit aanbieden als tussendoortje dan basisscholen (71%) en er meer tussendoortjes zijn die onder het uitdoofbeleid vallen, zoals koeken, wafels, chips,...

BETAALBAARHEID

Uit de resultaten blijkt dat de prijzen van het voedingsaanbod variëren naargelang de onderwijsgraad en het onderwijstype. Zo zijn de prijzen van schoolmaaltijden voor leerlingen in het basisonderwijs lager dan voor leerlingen in het secundair onderwijs. Ook een leerling in het buitengewoon onderwijs betaalt gemiddeld gezien minder dan een leerling in het regulier onderwijs.

BRUIKBAARHEID

Scholen gaven aan dat niet alle leerlingen gebruik maken van het voedingsaanbod op school. Het percentage leerlingen dat er geen gebruik van maakt, is beduidend hoger in het secundair onderwijs dan in het basisonderwijs. Leerlingen uit het secundair onderwijs worden ingeschat vaker buiten de school te eten: naar inschatting eet 21% de lunch in de schoolomgeving en 8% thuis. Een voedingsaanbod tijdens de middag is voor deze leerlingen dus niet op de locatie waar zij zijn. In het buitengewoon onderwijs is dit verschil niet of minder aanwezig. De meerderheid van de leerlingen brengt een eigen maaltijd mee.

Acties van scholen om het voedingsaanbod toegankelijk te maken

De meerderheid van de scholen voelt een noodzaak om in te zetten op toegankelijkheid van schoolmaaltijden door waarnemingen van lege of ongezonde brooddozen. Een groot deel van de bevroegde respondenten gaf aan al actie te ondernemen om schoolmaaltijden toegankelijker te maken (89% in het basisonderwijs en 72% in het secundair onderwijs). Volgende strategieën gelinkt aan onderstaande drempels werden vermeld in de online enquêtes en de diepte-interviews:

- **betalbaarheid:** hanteren van kortingstarieven, het selectief gratis aanbieden van maaltijden voor leerlingen in een maatschappelijk kwetsbare situatie, inzetten op psychologische betaalbaarheid door het stigmaprij aanbieden van een gratis aanbod, ...;
- **begrip:** proactieve communicatie met ouders die moeite hebben met het meegeven van een eigen lunch of het betalen van de rekeningen, oplossingen op maat van de ouders, flexibele betaalregeling, structurele zorg en begeleiding door signaalfunctie en samenwerking met lokaal bestuur;
- **bruikbaarheid:** opname voedingsaanbod verhogen door in het schoolmenu rekening te houden met eetvoorkeuren, educatie om eetvaardigheden te verhogen, ...;

- **bekendheid:** communiceren met en sensibiliseren van de ouders over het voedingsaanbod en het gezondheidsbeleid;
- **beschikbaarheid:** een open en continue beschikbaar voedingsaanbod voor alle leerlingen.

Scholen ervaren drempels in de organisatie van een voedingsaanbod. Onderstaande aspecten kunnen **een drempel** zijn als ze niet aanwezig zijn, maar ook **een opportuniteit** als ze er wél zijn. Er zijn ook overeenkomsten met de succesfactoren uit de methodiek [Gezonde School](#).

- Tijd en/of middelen
- Infrastructuur
- Draagvlak (bij schoolpersoneel, leerlingen, ouders)
- Visie (bij schoolbestuur)
- Expertise (bijvoorbeeld over diversiteit eetvoorkeuren)
- Samenwerking (bijvoorbeeld met cateraars, lokaal bestuur, ...)

3.2. Aanbevelingen

Zorg voor een structurele financiële ondersteuning bij de organisatie van een voedingsaanbod op maat van de school

Scholen rapporteren niet alleen leerlingen die zonder of met lege brooddoos naar school komen, maar vooral leerlingen met ongezonde brooddozen. Veel scholen hebben al een voedingsaanbod of ondernemen losse acties om gezonde voeding toegankelijk te maken voor kinderen in een maatschappelijk kwetsbare situatie, maar het ontbreekt hen aan tijd en middelen (voor voedingsaanbod of investering in infrastructuur) om hier duurzaam op in te zetten. Scholen ervaren ongelijke mogelijkheden om extra financiële middelen te verzamelen. Zeker in concentratiescholen met een hoog aantal maatschappelijk kwetsbare leerlingen zorgt het tekort aan middelen voor druk. Scholen moeten vaak noodgedwongen rekenen op de hulp van vrijwilligers of een extra inspanning vragen van leerkrachten die al overbevraagd en overbelast zijn.

- Voorzie minimum **financiële ondersteuning** voor scholen met een hoog aandeel maatschappelijk kwetsbare leerlingen zodat zij een betaalbaar voedingsaanbod op school kunnen voorzien. Spreek daarbij duidelijk af vanaf welk percentage indicatorleerlingen scholen recht hebben op deze financiële ondersteuning.
- Stimuleer de werking rond gezondheidsbevordering en een toegankelijk voedingsaanbod op school door het **verhogen van de capaciteit in het onderwijs** via het aanstellen van onderwijsondersteuners en procescoördinatoren. Zij kunnen bijdragen aan het versterken en uitdragen van een gezondheidsbeleid via de uitrol van de methodiek Gezonde School.

Zet in op draagvlak voor een voedingsaanbod en/of acties rond voeding op school

Scholen zien een gebrek aan draagkracht zowel bij leerlingen en ouders als bij schoolpersoneel en schoolbestuur, als een mogelijke drempel bij de uitrol van een voedingsbeleid en de organisatie van acties rond toegankelijke schoolmaaltijden. Scholen geven aan niet zeker te zijn of de organisatie van een regulier voedingsaanbod hun taak is. Een deel van de scholen merkt dat leerlingen niet voldoende gebruik maken van het voedingsaanbod, bijvoorbeeld omwille van verschillende culturele eetvoorkeuren.

- Ondersteun scholen bij de organisatorische aspecten op maat van de school: introduceer samen met hen **stap voor stap** een voedingsaanbod en kijk wat werkt voor deze school. Vergroot het draagvlak bij schoolpersoneel door in te zetten op **procesevaluaties** en ga waar mogelijk aan de slag met de feedback.
- Zet in op participatie van leerlingen en hun ouders. Voorzie structuren om hun mening over het schoolmenu op geregelde momenten te bevragen. Vraag op vastgelegde momenten feedback, bijvoorbeeld bij de opstart en stopzetting van het gebruik van het voedingsaanbod.

- *Breng de **drempels** van ouders en leerlingen om gebruik te maken van het voedingsaanbod op school in kaart volgens het model van de 8 B's.*
- ***Communiqueer** op regelmatige basis met ouders en leerlingen over het menu en het voedingsbeleid op school. Gebruik verschillende communicatiekanalen. Zorg voor een vertrouwensband met de ouders door persoonlijke contacten. Voorzie bijvoorbeeld een laagdrempelige kennismaking met het voedingsaanbod op school door ouders uit te nodigen voor een gratis maaltijd.*
- *Verlaag de drempels voor leerlingen om gebruik te maken van het reguliere voedingsaanbod of een voedingsaanbod gericht naar de maatschappelijk kwetsbare leerlingen door in te zetten op leerlingenparticipatie. Maak van de leerlingen ambassadeurs die de acties bekendmaken bij de andere leerlingen.*
- *Zet via het voedingsaanbod op school ook in op een educatief luik, om zo de eetvaardigheden van leerlingen te verbeteren. Zet verder in op de implementatie van bestaande methodieken: de [proefkampioen](#), [Snack & Chill](#), ...*

Zet in op deskundigheidsbevordering i.v.m. de toegankelijkheid en bruikbaarheid van schoolmaaltijden

Scholen ervaren moeilijkheden in het detecteren van leerlingen in een maatschappelijk kwetsbare situatie en in het bespreekbaar maken van voedselonzekerheid op school. De samenstelling van een menu dat toegankelijk is voor leerlingen met verschillende eetculturen is een uitdaging. Bovendien werden ook uitdagingen geformuleerd met betrekking tot zorgnoden van specifieke doelgroepen, zoals bijvoorbeeld leerlingen uit het buitengewoon onderwijs.

- *Organiseer lerende netwerken voor scholen/lokale besturen voor de uitwisseling van goede praktijkvoorbeelden.*
- *Ontwikkel een voedingsaanbod dat aanvaardbaar is voor alle leerlingen. Verzamel kennis over eetvoorkeuren van specifieke doelgroepen, bijvoorbeeld leerlingen met andere eetculturen of leerlingen met specifieke zorgnoden via participatiemethodieken en co-creatie met leerlingen, ouders, cateraars, ...*
- *Voorzie een platform voor het verzamelen van relevante bestaande methodieken over toegankelijke schoolmaaltijden, praktijkvoorbeelden, informatie van kennisorganisaties, ...*

Zet extra in op toegankelijke schoolmaaltijden in het secundair onderwijs

Secundaire scholen geven procentueel gezien vaker aan dat ze nog geen actie ondernemen om voeding op school toegankelijk te maken voor leerlingen met een maatschappelijk kwetsbare achtergrond. Toch maken respondenten uit het secundair onderwijs een hogere inschatting van het aantal leerlingen dat regelmatig zonder of met een lege brooddoos naar school komt. Bovendien rapporteren scholen dat leerlingen uit het secundair onderwijs minder gebruik maken van het voedingsaanbod en vaker buiten de school eten dan leerlingen in het basisonderwijs. Acties rond een voedingsaanbod op school bereiken dit deel van de leerlingen niet.

- *Schoolprojecten gericht naar jongeren dienen gebaseerd te zijn op onderzoek binnen de setting secundair onderwijs. Voer aanvullend onderzoek met aangepaste onderzoeksopzet om in kaart te brengen wat jongeren uit het secundair onderwijs eten tijdens de schooltijd. Daarbij dient een focus te liggen op wat jongeren meebrengen en eten binnen de schoolmuren, maar ook op wat ze kopen en eten in de omgeving buiten de school. Studies als de Preventiepeiling (aanbod binnen de school) en de studie van Sciensano over de voedselomgeving rond de school vormen daarbij de basis.*

Ontzorg en ondersteun de scholen via een sterk lokaal netwerk

Scholen zijn voor het aanbieden van betaalbare schoolmaaltijden afhankelijk van verschillende andere actoren: lokaal bestuur, scholennet, cateraar, onderwijskoepel, ... Niet alle scholen rapporteren voldoende mogelijkheden tot communicatie en afspraken.

Bovendien ervaren ze dat enkel het aanbieden van schoolmaaltijden niet voldoende is. Een sterk lokaal armoedebeleid is noodzakelijk om voldoende zorg en begeleiding te bieden voor alle leerlingen en om tot eerlijke kansen in het onderwijs te komen. Scholen rapporteren samenwerkingen met het lokaal bestuur voor het financieren en detecteren van schoolmaaltijden voor leerlingen in een maatschappelijk kwetsbare situatie. Ook voor ondersteuning op andere levensdomeinen wordt samengewerkt met het OCMW en andere externe partners.

- *Ondersteun scholen in het voeren van een sterk armoedebeleid door lokaal een sterk armoedenetwerk op te richten. Optimaliseer de signaalfunctie van scholen door overleg te faciliteren tussen scholen en lokaal bestuur. Voorzie zo'n overleg bijvoorbeeld om tot een consensus te komen over kortingstarieven voor bepaalde leerlingen.*
- *Faciliteer communicatie tussen cateraars, scholen, lokale besturen en overkoepelende organisaties. Gebruik dit netwerk om de richtlijnen van de schoolmaaltijdengids verder lokaal toe te passen. Stel bijvoorbeeld een samenwerkingsovereenkomst op tussen de cateraar en scholen om regelmatige contactmomenten te garanderen.*

Bijlage 1: Online vragenlijst

Bedankt dat je wil deelnemen aan ons onderzoek naar toegankelijke schoolmaaltijden. Universiteit Gent en het Vlaams Instituut Gezond Leven vzw slaan in 2023 de handen in elkaar om onderzoek te doen naar de toegankelijkheid van schoolmaaltijden voor kinderen en jongeren in een maatschappelijk kwetsbare situatie (bijvoorbeeld kinderen die opgroeien in armoede). Wij zijn in het bijzonder geïnteresseerd in het aanbod voeding dat er nu reeds is op scholen en welke maatregelen er nu al genomen worden om de toegankelijkheid van voeding op school te vergroten.

We verspreiden deze vragenlijst zo breed mogelijk, maar we nemen ook een diepte-interview af in meerdere scholen om genuanceerd in te gaan op deze thematiek.

Goed om te weten:

- Het invullen van deze vragenlijst zal ongeveer **15 minuten** in beslag nemen.
- Je kan deze vragenlijst pauzeren en later hervatten. Druk op pauzeren (knop midden onderaan) en ga op een later tijdstip verder met de URL die je te zien krijgt (kopieer en bewaar deze ergens).
- Deze URL kan je doorsturen naar andere personen die jou helpen (een deel van) de vragenlijst in te vullen.
- Jouw antwoorden worden volledig anoniem verwerkt.

Deze vragenlijst zal openstaan tot 10 november.

Heb je nog vragen over dit onderzoek? Stuur dan gerust een mailtje naar sofie.vankeymeulen@gezondleven.be. We helpen je met plezier verder!

*Welk instellingsnummer heeft jouw school?

.....

*Welke functie oefen je uit in de school?

Meerdere antwoorden mogelijk

- Directie (directeur of directieleden)
- Onderwijspersoneel (leraar)
- Interne leerlingenbegeleider (zorgcoördinator)
- Onderhouds- of keukenpersoneel
- Verantwoordelijke gezondheidsbeleid
- Secretariaatsmedewerker
- Andere:

*Jouw school behoort tot het:

Meerdere antwoorden mogelijk

- Regulier onderwijs
- Buitengewoon onderwijs

*Welke onderwijsniveaus worden op jouw school aangeboden?

Meerdere antwoorden mogelijk

- Kleuteronderwijs
- Lager onderwijs
- Secundair onderwijs

***Hoeveel Leerlingen telt jouw school?**

.....

***Waar is jouw school gelegen?**

- West-Vlaanderen
- Oost-Vlaanderen
- Vlaams-Brabant
- Brussels Hoofdstedelijk Gewest
- Antwerpen
- Limburg

***Duid aan welk aanbod jouw school voorziet voor de leerlingen tijdens de middag?**

Meerdere antwoorden mogelijk

- Warme maaltijd
- Soep
- Belegde broodjes
- Boterhammen
- Aanvulling op de brooddoos (bv. een saladebuffet)
- Fruit
- Onze school biedt geen eten aan tijdens de middag.
- Ik weet het niet.
- Andere:

Hoeveel leerlingen maken –bij benadering– gebruik van de warme maaltijd?

- Ik weet het niet.
- Aantal leerlingen (vul in):....

Wat is –bij benadering– de prijs van een warme maaltijd?

- Ik weet het niet.
- Prijs per maaltijd (vul in):...

Hoeveel leerlingen maken –bij benadering– gebruik van het aanbod soep?

- Ik weet het niet.
- Aantal leerlingen (vul in):....

Wat is –bij benadering– de prijs van een portie soep?

- Ik weet het niet.

- Prijs per maaltijd (vul in):...

Hoeveel leerlingen maken –bij benadering– gebruik van de belegde broodjes?

- Ik weet het niet.
- Aantal leerlingen (vul in):....

Wat is –bij benadering– de prijs van één belegd broodje?

- Ik weet het niet.
- Prijs per maaltijd (vul in):....

Hanteert jouw school voor de middagmaaltijd een verlaagd of gratis tarief voor kinderen in een maatschappelijk kwetsbare situatie?

Meerdere antwoorden mogelijk

- Nee, er is geen kortingstarief.
- Ja, voor de warme maaltijd.
- Ja, voor de soep.
- Ja, voor boterhammen of belegde broodjes.
- Ik weet het niet.
- Ja, andere:.....

Omschrijf kort welk verlaagd tarief op jouw school wordt toegepast en hoe jullie dit organiseren? (bv. voor welke leerlingen, op basis van welk systeem,...)

.....

*Hoeveel leerlingen maken – bij benadering – gebruik van het verlaagd tarief?

- Ik weet het niet.
- Aantal leerlingen (vul in):

Graag willen we een zicht krijgen op waar de leerlingen gewoonlijk hun lunch eten. De bedoeling is dat je inschat waar de leerlingen 's middags eten. De som van je inschattingen zou op 100% moeten komen. Als je het helemaal niet kan inschatten, laat je het venster open. (In dat geval zal de som van je inschattingen niet op 100 % uitkomen, maar mag je toch naar de volgende vraag gaan.)

Hoeveel procent van de leerlingen eet de lunch meestal thuis?.....

Hoeveel procent van de leerlingen eet de lunch op school?.....

Hoeveel procent van de leerlingen eet de lunch buiten de school, maar niet thuis?.....

Waar eet de meerderheid van de leerlingen die de middagmaaltijd niet op school of thuis eten?

Meerdere antwoorden mogelijk

- De leerlingen gaan bij familie eten (bv. bij oma en opa, tante...).
- De leerlingen eten in de omgeving van de school (bv. park, pleintje...).
- De leerlingen eten in een nabijgelegen horecazaak.
- Niet van toepassing (bv. alle leerlingen eten op school of thuis).
- Op een andere plaats. Vul in:...

Hoeveel leerlingen nemen –bij benadering– een lunchbox mee naar school?

- Ik weet het niet.
- Aantal leerlingen (vul in):

Hoeveel leerlingen zouden – bij benadering – een lunchbox mee moeten hebben naar school, maar komen geregeld zonder of met een lege lunchbox naar school?

- Ik weet het niet.
- Aantal leerlingen (vul in):

* Voorziet jouw school nog op een ander moment dan 's middags een voedingsaanbod?

Meerdere antwoorden mogelijk

- Ja, als ontbijt.
- Ja, als tussendoortje in de voormiddag.
- Ja, als tussendoortje in de namiddag.
- Ja, tijdens de voor- en/of naschoolse opvang.
- Nee, wij voorzien geen voedingsaanbod.
- Nee, wij voorzien enkel een voedingsaanbod tijdens de middag.
- Ik weet het niet.
- Andere.....

*Welke aanbod biedt jouw school aan als ontbijt?

Meerdere antwoorden mogelijk

- Fruit
- Droge koeken
- Koffiekoeken

- Boterhammen
- Ontbijtgranen
- Ik weet het niet.
- Andere:.....

Hoe vaak biedt jouw school ontbijt aan?

Meerdere antwoorden mogelijk.

- Elke dag.
- Meerdere dagen per week.
- Een dag per week.
- Minder dan één dag per week.
- Ik weet het niet.

*Welke tussendoortjes biedt jouw school aan?

Meerdere antwoorden mogelijk.

- Fruit
- Soep
- Koeken
- Ik weet het niet.
- Andere:.....

Hoe vaak biedt jouw school tussendoortjes aan?

Meerdere antwoorden mogelijk.

- Elke dag.
- Meerdere dagen per week.
- Een dag per week.
- Minder dan één dag per week.
- Ik weet het niet.

*Kunnen de leerlingen dagelijks gratis (kraan)water drinken op school?

- Ja.
- Nee.
- Ik weet het niet.

Bijlage 2: Interviewleidraad scholen

Begin het interview met een kennismaking en een toelichting over het onderzoek. Zorg ervoor dat het schoolpersoneel zich op hun gemak voelt, voor je met de vragen begint. Bied ze iets aan om te eten of te drinken wanneer het interview op locatie doorgaat. Zorg dat je een manier hebt om naar de kern van het gesprek terug te keren wanneer er sterk wordt afgedwaald, zonder bruusk te onderbreken (bv. kernwoorden noteren om naar terug te keren). Alles wat cursief staat, zijn instructies voor de interviewer.

Semigestructureerde vragen Sleutelwoorden

Voor de interviewer: links staan de vragen die we zeker willen stellen. Je mag hier flexibel mee omspringen. Dit wil zeggen: stel dat de geïnterviewde deze vraag eerder al spontaan heeft beantwoord, dan kan je de vraag eventueel overslaan. Rechts staan de sleutelwoorden of de zaken waarop je eventueel kan doorvragen. Maar dit is zeker niet verplicht.

Inleidende vragen

Dit deel werd ingevoegd om ruimte te laten voor een informeel gesprek met de respondent. Je kan een klein gesprek voeren tot je voelt dat de persoon klaar is om met het interview te starten. Stel jezelf ook kort even voor (informeel, luchtig).

• Ik zal mijzelf eerst eens voorstellen (voorstelling). Mijn naam is XXX (en dit is XXX). Ik werk voor het Vlaams Instituut Gezond Leven als.... Kan jij jezelf en jouw school ook kort even voorstellen?	• School• Functie binnen de school• Graad• Aantal leerlingen?• Aantal jaren actief in de functie?• School: welk publiek? ○ Denken jullie dat er op dit moment veel kinderen of jongeren op school zijn die geen toegang hebben tot gezonde voeding voor of na school?
-

Het aanbod op school zoals het nu is

In dit deel van de bevraging is het belangrijk om een onderscheid te maken tussen de scholen die geen aanbod voorzien en de scholen die dat wel doen (zie titel).

In het eerste deel van het interview bespreken we het aanbod van voeding op school: welk aanbod er al dan niet is, wat het aanbod is en wie er gebruik van maakt. Indien er geen aanbod is, gaan we dieper in op de beweegredenen van de school om geen aanbod te voorzien.

Voor alle scholen:

• Is er een aanbod van voeding (en/of drinken) op school?	• Ontbijt?• Warme maaltijden?
-

-
- Zo ja: kan je beschrijven wat jullie nu aanbieden van voeding (en/of drinken) op jouw school?
 - Soep?
 - Broodjes?
 - Tussendoortjes?
 - Drankjes?
 - Water?
 - In grote pauze/kleine pauze?

-
- Wat maakt dat jullie ervoor gekozen hebben om (g)een aanbod van voeding te voorzien?
 - Wat zijn de drempels?
 - Zien jullie ook opportuniteiten?
 - Logistiek
 - Eigen keuken
 - Infrastructuur refter
 - Infrastructuur keuken
 - Voedselveiligheid
 - Personeel & draagkracht
 - (Geen) vraag van de ouders
 - Middelen
 - Toezicht

Enkel voor scholen met een aanbod:

- Hoe zou jij het voedingsaanbod op jullie school beoordelen?

-
- In welke mate vind je dat het huidige voedingsaanbod op jouw school gezond en duurzaam is?
 - Korte keten?
 - Seizoensgroenten?
 - Richtlijnen Gezond Leven?
 - Waarom wel/niet?
 - Vegetarisch?

-
- In welke mate vind je dat de lunch en tussendoortjes op jouw school toegankelijk zijn voor alle leerlingen?
 - Prijs: gratis?
 - Schoolbreed?
 - Veel lege brooddozen?

-
- Hoe loopt de organisatie van het aanbod bij jullie op school?
 - Eigen keuken?
 - Aanbod via een cateraar?
 - In welke mate zijn jullie hier tevreden over?
 - Personeel?
 - Infrastructuur refter
 - Infrastructuur keuken
 - Voedselveiligheid
 - Wat zijn succesfactoren in jullie werking?
 - Middelen
 - Wat zou beter kunnen?
 - Inzetten van extra personeel (vrijwilligers, ...)
 - Schoolteam of één personeelslid?
-

-
- Worden jullie als school ondersteund in de organisatie van het voedingsaanbod zoals het vandaag is?
 - Zo ja: door wie?
 - Zo ja: hoe?
 - Hoe tevreden zijn jullie over deze ondersteuning?
-
- Netwerkpartners?
 - Lokaal bestuur?
 - Andere externe organisaties?
 - Materialen?
 - Financieel/subsidies?
 - Inhoudelijke ondersteuning?
-
- Doen jullie op dit moment al inspanningen om het aanbod dat er is toegankelijk te maken voor alle kinderen en jongeren, en specifiek voor de meest kwetsbaren? Zo ja: kan je omschrijven welke inspanningen dat zijn? Wat zijn daarbij moeilijkheden? Wat loopt er goed op basis van jullie ervaringen?
-
- Prijs: gratis, laag, ...
 - Sociaal correctiesysteem
 - Stigma
 - Cultuur
 - Communicatie
 - Deelname projecten (Brooddoosnodig, GoodFood@School, ...)

Het aanbod dat de school zou wensen (nood aan verandering en ondersteuning?)

Dit stuk gaat over het voedselaanbod dat de school zou wensen en de ondersteuning die ze hiervoor nodig zouden hebben. Het is dus bedoeld voor scholen met en/of zonder aanbod.

- Is er iets dat jullie graag zouden veranderen in het aanbod op school nu? Hoe kan het aanbod verbeterd worden volgens jou?
 - Extra aanbod?
 - Indien ze nog geen aanbod hadden en willen dat er een aanbod is: vragen wat wenselijk is? Welk aanbod zouden ze willen?
 - Betere kwaliteit?
 - Lagere prijzen?
 - Gezonder?
 - Duurzamer?
 - Educatie?
-
- Wat zouden volgens jullie goede acties/interventies/strategieën zijn om het aanbod aan gezonde voeding toegankelijk(er) te maken voor alle kinderen en jongeren, en meer specifiek voor de meest kwetsbaren?
 - Voorbeelden:
 - Via Brooddoosnodig wordt er op veel scholen gratis soep voor alle leerlingen voorzien.
 - In het VK krijgen ouders met een maatschappelijk kwetsbare achtergrond maaltijdcheques voor de supermarkt.
 - In Lokeren is er elke donderdagvoormiddag een
-

smeertafel: ouders en leerkrachten smeren samen boterhammen. Elk kind mag een boterham nemen.

- Aan welke acties denken jullie nog?

-
- Wat zouden volgens jullie goede acties/interventies/strategieën zijn om ouders te ondersteunen in het meegeven van een volwaardige lunch?

- Gezond
- Duurzaam

-
- Welke hulpmiddelen of ondersteuning heeft de school voor deze acties (zowel lunchbox als toegankelijke schoolmaaltijden) nodig?

- Lokaal bestuur
- Externe organisaties (bv. cateraars, ondersteunende vzw's, ...)
- Vlaamse overheid

-
- Van wie uit kunnen die middelen of ondersteuning het best komen?

Slot

We zijn bij het einde van ons gesprek gekomen. Ik wil je alvast bedanken voor jouw medewerking. Jouw input was heel relevant voor ons. We nemen dit meer om er voor te pleiten dat scholen meer ondersteund worden in de acties die ze nemen rond een aanbod van voeding op school. Hoe was het gesprek voor jou? Wil je op de hoogte gehouden worden van het onderzoek? Zijn er dingen die je nu nog wil vragen of weten?